

STARTTIPAJA-NUORTEN KOKEMUKSIA SOSIAALISESTA KUNTOUTUKSESTA

TEKIJÄT: Jenni Hilliaho
Sara Kauppinen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Jenni Hilliaho ja Sara Kauppinen	
Työn nimi Starttipaja-nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta	
Päiväys	7.11.2018
	Sivumäärä/Liitteet 53/7
Ohjaaja Auli Ratinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Tukeva-työvalmennussäätiö sr / Starttipaja	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyönä tuotettiin tietoa Starttipaja-nuorten kokemuksista sosiaalisesta kuntoutuksesta ja muista nuorille suunnatuista palveluista. Opinnäytetyössä selvitettiin nuorten kokemuksia palveluohjauksesta, palveluissa olemisesta, kohtaamisesta ja osallisuudesta teemahaastatteluilla. Nuorilla oli lisäksi mahdollisuus antaa kehittämistoiveita sosiaalisesta kuntoutuksesta. Opinnäytetyön tuloksia on tavoitteena hyödyntää sosiaalisen kuntoutusjärjestelmän uudistuksessa, erityisesti nuorten sosiaalisen kuntoutuksen kannalta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli koota nuorten kokemustietoa sosiaalisesta kuntoutuksesta sen kehittämistä varten. Toimeksiantajana olivat Tukeva-työvalmennussäätiö sr ja Starttipaja.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelumenetelmää. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Menetelmän tarkoituksena oli saada tiivis kuvaus tuotetusta aineistosta. Tutkimusvaiheessa aihepiirit jaettiin viiteen teemaan, jotka ovat palveluohjaus, kokemus palveluissa olemisesta, kohtaaminen, osallisuus ja kehittämistoiveet. Kehittämistoiveiden lisäksi litteroidusta aineistosta kerättiin sosiaalisesta kuntoutuksesta annettua palautetta. Tutkimukseen osallistui kahdeksan 19–25-vuotiasta nuorta, joilla ei ollut haastatteluhetkellä työtä tai koulupaikkaa. Kaikilla nuorilla oli kokemusta useista sosiaalisen kuntoutuksen palveluista.</p> <p>Tulosten mukaan nuoret ovat pääosin tyytyväisiä sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin. Erityisen tyytyväisiä ollaan palveluissa saatuun kohteluun, kohtaamiseen ja palveluiden monipuolisuuteen. Nuoret kokevat pääosin saavansa yksilöllistä ja ammattitaitoista apua. Haasteita puolestaan koetaan palveluohjauksessa ja työntekijöiden runsaassa vaihtuvuudessa. Jatko-ohjautuminen on nuorten kokemuksen mukaan sujuvaa. Nuoret toivovat, että palveluiden kestot määriteltäisiin yksilöllisemmin jokaisen nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan. Kehittämistoiveita ovat byrokratian vähentäminen, sillä nuoret kokevat byrokratian pitkittävän palveluihin pääsemistä. Tulosten mukaan osa nuorista toivoo, että heidän kohderyhmälle suunnattuja sosiaalisen kuntoutuksen palveluja mainostettaisiin enemmän internetissä. Aineistosta käy ilmi, että nuoret ovat kiitollisia palveluista ja ammattitaitoisista työntekijöistä. Tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden kehittämisessä.</p> <p>Tämän aiheen tutkimusta voisi jatkaa haastattelemalla sosiaalisen kuntoutuksen palveluntarjoajia ja työntekijöitä. Aihetta voisi jatkaa myös kehittämällä valtakunnallisen mielenterveyskyselylomakkeen, mikä oli kahden nuoren kehittämistoive. Valtakunnallinen mielenterveyskyselylomake koskisi nuoria, jotka ovat siirtymäkohdissa elämässään, kuten peruskoulun ja toisen asteen tutkinnon loppuvaiheessa olevia nuoria.</p>	
Avainsanat kohtaaminen, osallisuus, palveluohjaus, sosiaalinen vahvistaminen, sosiaalinen kuntoutus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author Sara Kauppinen, Jenni Hilliaho			
Title of Thesis Occupational and educational support service workshops young people opinions on social rehabilitation			
Date	7.11.2018	Pages/Appendices	53/7
Supervisor Auli Ratinen			
Client Organisation /Partners Tukeva-työvalmennussäätiö sr/Starttipaja			
<p>Abstract</p> <p>The thesis was made to produce information on young people opinions of social rehabilitation and also partly about other services targeted for young people. The interviewed youngsters are all from occupational and educational support service workshops. The purpose of the thesis was to research youngsters experiences of drifting into social rehabilitation services, being on social rehabilitation, encountering and participation by using team interviews. Youngsters also had an opportunity to give development propositions on social rehabilitation. Principals of this thesis were Tukeva-työvalmennussäätiö sr. and Starttipaja.</p> <p>This thesis was carried out as a qualitative study. The data of the thesis was collected using half structured team interviews. The data was analysed with content analysis. Content analysis is a systematic way to summarize the phenomenon under investigation. On the research phase the topics were divided into four different teams, which were service drifting, experiences of the services, encountering, participation and developing wishes. The developing wishes and the feedback of social rehabilitation were collected from the described material. In this research there were eight participants aged 19-25 youngsters who didn` t have a job or didn` t go to school by the time of the interview. All of the youngsters had a lot of experience on the services of social rehabilitation.</p> <p>According to the results of the thesis youngsters are mainly satisfied with the services of social rehabilitation. Mostly satisfied they are on the treatment, encountering and the diversity of the services. Most youngsters experience that they have gotten individualised and workmanship help. The youngsters have experienced challenges on getting into services and on the turno-ver rate of the employees. Youngsters experience that it is easier to get services when they are already apart of the social rehabilitation services. Youngsters thought that it would be important that the durability of social rehabilitation could be defined more individualy. The youngsters also wish that there would be less burocracy because burocracy delays the reaching into services. According to the results part of the youngsters wish that the services of social rehabilitation could be advertised more, for example on the internet. The results say that youngsters are grateful of services and expertise of the employers. The results can be used on developing youngsters services of social rehabilitation.</p> <p>This thesis could be continued by interviewing service providers and employees who work with social rehabilitation. Two youngsters who we interviewed had also an idea that the thesis could be continued by developing a nationwide mental health questionnaire. The questionnaire would apply to those youngsters who are experiencing a transition period in their lives, for example those youngsters who have graduated from elementary school or are ending high school.</p>			
<p>Keywords Encountering, participation, service drifting, social strengthening and social rehabilitation</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	TOIMEKSIANTAJANA TUKEVA-TYÖVALMENNUSÄÄTIÖ SR JA STARTTIPAJA.....	7
2.1	Työpajatoiminta Suomessa.....	8
2.2	Starttipaja	10
3	SOSIAALINEN KUNTOUTUS.....	12
3.1	Sosiokulttuurisen innostaminen.....	15
3.2	Sosiaalinen vahvistaminen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä	15
4	STARTTIPAJA NUORTEN SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TUKENA.....	17
4.1	Nuoren kohtaaminen	17
4.2	Nuoren osallisuus sosiaalisessa kuntoutuksessa	19
4.2.1	Nuoren toimijuus	20
4.3	Nuoren palveluohjaus	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
5.1	Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelut	24
5.2	Aineiston sisällönanalyysimenetelmä.....	25
5.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	27
6	TUTKIMUSTULOKSET	30
6.1	Nuorten taustatiedot.....	30
6.2	Palveluohjaus sosiaaliseen kuntoutukseen.....	31
6.3	Starttipaja-nuorten kokemuksia palveluissa olemisesta	32
6.4	Kohtaaminen sosiaalisessa kuntoutuksessa	33
6.5	Kokemuksia osallisuudesta	34
6.6	Kehittämisehdotuksia sosiaaliseen kuntoutukseen	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8	POHDINTA.....	40
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	44
	LIITE 1: SAATEKIRJE	48
	LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET	49
	LIITE 3: KOKEMUKSIA SOSIAALISESTA KUNTOUTUKSESTA.....	51
	LIITE 4: KOKEMUKSIA KOHTAAMISESTA.....	52

LIITE 5: KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA.....	53
LIITE 6: NUORTEN KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSESTA	54

1 JOHDANTO

Suomen tulevaisuus on nuorissa. Onkin olennaisen tärkeää, että nuoret voivat hyvin kokonaisvaltaisesti; psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti. Nuorten syrjäytyminen on suuri ongelma sekä maailmanlaajuisesti että suomalaisessa yhteiskunnassa. Me-säätiö on syrjäytymistä ehkäisevän rekisteröidyn säätiö, jonka tekemän, tuoreen laskelman mukaan syrjäytyneitä nuoria on tällä hetkellä Suomessa 65 941. Tietolähteenä Me-säätiön laskelmassa on käytetty muun muassa Terveiden ja Hyvinvoinnin laitoksen, työ- ja elinkeinoministeriön sekä Tilastokeskuksen tilastoja. (Me-säätiö 2018.) THL:n (2018) tutkimusten mukaan noin 20-25 prosenttia nuorista kärsii jonkinlaisesta mielenterveyden häiriöstä. Mielenterveyden häiriöt aiheuttavat syrjäytymistä ja voivat olla syynä koulutuksen keskeyttämiseen tai työkyvyttömyyteen (Laukkanen ja Aalberg 2006, 248).

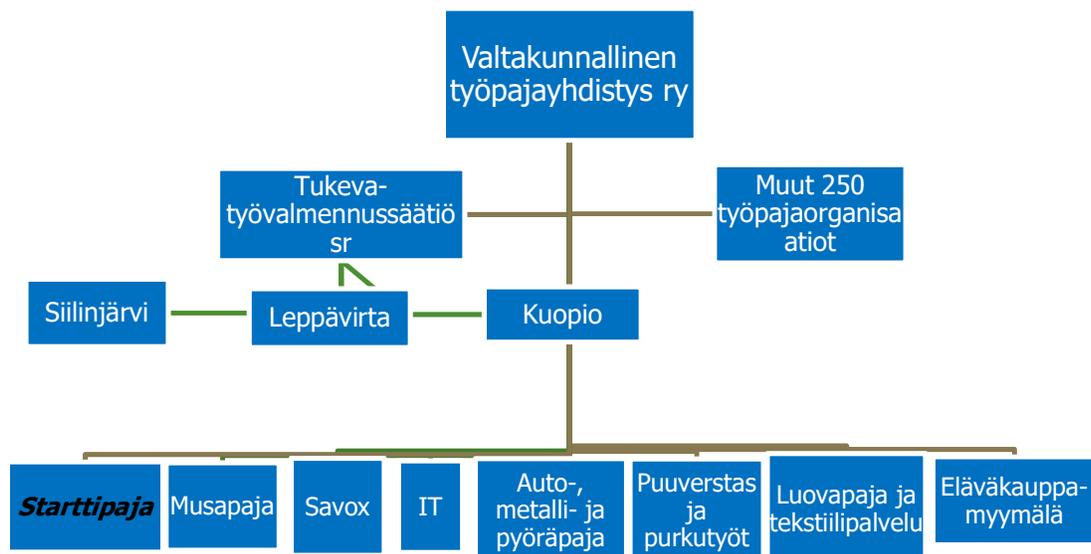
Sosiaalialan palveluiden kehittämisessä ja tuottamisessa syvälinen asiakasymmärrys ja yhteiskehittäminen ovat tärkeässä osassa (Ahonen 2017, 25). Sosiaalista kuntoutusta pyritään uudistamaan jatkuvasti. Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut vuonna 2016 kuntoutusjärjestelmän kokonaisuudistusehdotusta, jonka tarkoituksena on luoda yhdenvertainen, kustannustehokas ja ohjattavissa oleva järjestelmä ja vahvistaa kuntoutujan toimintakykyä. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 2.)

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Tukeva-työvalmennussäätiö sr (jatkossa käytämme nimeä Tukeva) ja yhteistyöpaikkana Starttipaja. Tukeva on yksi Valtakunnallisen työpajayhdistyksen 250 jäsenorganisaatiosta. Tukeva tukee syrjäytyneitä ja syrjäytymisvaarassa olevia nuoria järjestämällä heille kuntouttavaa työtoimintaa ja -valmennusta. Starttipaja on yksi Tukevan kuntouttavista työpajoista. Tukevan starttipajoja on tällä hetkellä Kuopiossa ja Leppävirralla. Starttipaja on matalan kynnyksen palvelu, jonka tarkoituksena on edistää nuorten työllistymistä. Nuoret saavat Starttipajalta apua ja tukea tulevaisuuden suunnitelmien pohtimiseen ja niiden edistämiseen. Starttipajan tarkoituksena on ennaltaehkäistä työ- ja koulutusmarkkinoilta syrjäytymistä. (Tukeva-työvalmennussäätiö s. a. a.)

Tämän kvalitatiivisen eli laadullisen opinnäytetyön tavoitteena on tuoda nuorten kokemuksia esille sosiaalisesta kuntoutuksesta ja osin muista nuorille suunnatuista palveluista, sekä tarjota ajankohtaista tietoa ja työkaluja nuorten palveluiden kehittämiseen. Nuorten kokemukset sosiaalisesta kuntoutuksesta ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistoiveista tuodaan ilmi teemahaastattelua hyödyntäen. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat kohtaaminen, osallisuus, palveluohjaus, sosiaalinen vahvistaminen ja sosiaalinen kuntoutus. Aiheen ajankohtaisuus perustuu tutkimuksiin sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisestä, nuorten syrjäytymisestä sekä nuorten omien kokemusten esille tuomiseen. Siksi opinnäytetyön tuloksia on tarkoitus hyödyntää sosiaalisen kuntoutuksen palvelujärjestelmän uudistuksessa erityisesti nuorten sosiaalisen osalta.

2 TOIMEKSIANTAJANA TUKEVA-TYÖVALMENNUSÄÄTIÖ SR JA STARTTIPAJA

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Tukeva-työvalmennussäätiö sr. (rekisteröity säätiö). Hyödynsääntäjänä on Starttipaja, jonka nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta ja osin muista nuorten palveluista pyritään tuomaan kuuluviin muille nuorten kanssa työskenteleville tahoille. Tukeva on yksi Valtakunnallisen työpajayhdistys ry:n työpajaorganisaatioista. Seuraavassa kuviossa havainnollistetaan Tukevan työpajatarjontaa ja sijoittumista Valtakunnallisen työpajayhdistys ry:n palveluorganisaatiojärjestelmään. Kuviossa Starttipaja on lihavoitu ja kurssivoitu, koska tutkimuksen osallistuneet haastateltavat ovat Starttipajan nuoria. Kuviossa on lueteltu osa Kuopion valmennuspaikoista.

KUVIO 1. Esimerkkiorganisaationa Kuopion palveluorganisaatioiden hierarkisuus

Valtakunnallinen työpajayhdistys ry on järjestö, joka työskentelee Suomessa syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Työpajayhdistys edistää etsivän nuorisotyön ja sosiaalisen työllistämisen kehitystä, ja sen toimintaperiaatteisiin kuuluu luotettavuuden lisäksi myös tulevaisuuteen katsominen ja yhdessä tekeminen. Työpajayhdistys tekee johdonmukaista työtä yhteistyöverkoston, kuten muiden sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden kanssa. Valtakunnallinen työpajayhdistys koordinoi työpajatoimintaa kaikkialla Suomessa. (Valtakunnallinen työpajayhdistys s. a. a.)

Tukeva on voittoa tavoittelematon työvalmennussäätiö. Tukeva-työvalmennussäätiö sr tukee työmarkkinoilta syrjäytyneitä henkilöitä koulutus- tai työpaikan löytämisessä. Myös pitkäaikaistyöttömät ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret voivat saada tukea muihin palveluihin tai esimerkiksi kouluihin siirtymiseen. Tukeva järjestää kuntoutus- ja valmennuspalveluita sekä tuottaa monialaista työpajaa ja palvelutoimintaa Kuopiossa, Siilinjärvellä ja Leppävirralla. (Tukeva-työvalmennussäätiö s. a. b.)

Tukeva-työvalmennussäätiö tarjoaa yksilö- ja ryhmävalmennuspalveluja. Tukevan työvalmennussäätiö sr:n valmennuspaikkoja ovat Kuopiossa *Elävä kauppa-myymälä*, *luovapaja*, *tekstiilipalvelu*,

auto-, metalli- ja pyöräpaja, musapaja, lajittelu, siivous, SER-korjaus, SER-purku ja IT-purku. Yksilövalmennuksessa asiakas saa kokonaisvaltaista yksilöityä ohjausta ja elämäntilanteen kartoitusta. Valmentaja tukee valmentautujan toimintakykyä ja arjenhallintataitoja. Valmennuksessa nuori suunnittelee koulutus- ja työuraa sekä valtautuu oman elämänsä subjektiiviseksi tekijäksi. Yksilövalmennuksessa valmentautuja kohdataan tasavertoisena ihmisenä. Yhdessä valmentajan kanssa mietitään juuri valmentautujan tilanteeseen sopivat ja realistiset tavoitteet esimerkiksi rytmin korjaamiseen tai kouluun pääsemiseen. Valmennusta tehdään yhdessä yhteistyökumppaneiden, kuten koulutusalan ammattilaisten kanssa. (Tukeva- työvalmennussäätiö. s. a. c).

Työvalmennuksessa edistetään valmentautujan työkykyä. Valmennuksessa annetaan päivittäin tukea esimerkiksi erilaisten konkreettisten taitojen, kuten puutyötaitojen opettelussa. Työvalmentaja tekee yhteistyötä yksilövalmentajan kanssa, jotta valmentautujaa voidaan tukea kokonaisvaltaisesti. Ryhmävalmennuksessa on kyse ryhmästä, jolla on yhteinen muutos- tai kehitystarve. Ryhmää ohjataan tavoitteellisesti kohti itsenäistymistä ja yhteiskunnallista osallisuutta, ja toiminnassa korostuvat muun muassa vertaistuki, vuorovaikutus ja yhteisöllisyys. (Tukeva- työvalmennussäätiö s. a. d).

2.1 Työpajatoiminta Suomessa

Valtakunnallisen työpajayhdistys ry:n mukaan 93 prosentissa Suomen kunnista järjestetään työpajatoimintaa (Lindh, Härkäpää ja Kostamo-Pääkkämö 2018, 294). Vuonna 2017 työpajatoimintaan osallistui yhteensä 22 111 valmentautujaa, joista nuoria alle 29-vuotiaita valmentautujia oli 14 256 eli 54,6 prosenttia. Vuonna 2017 valmentautujia kokonaisuudessaan oli enemmän kuin vuonna 2016, jolloin valmentautujia oli 25 770, mutta nuorten valmentautujien määrä oli pienempi vuonna 2017 kuin vuonna 2016, jolloin nuoria valmentautujia oli 14 867. (Bamming ja Hilpinen 2018, 9.)

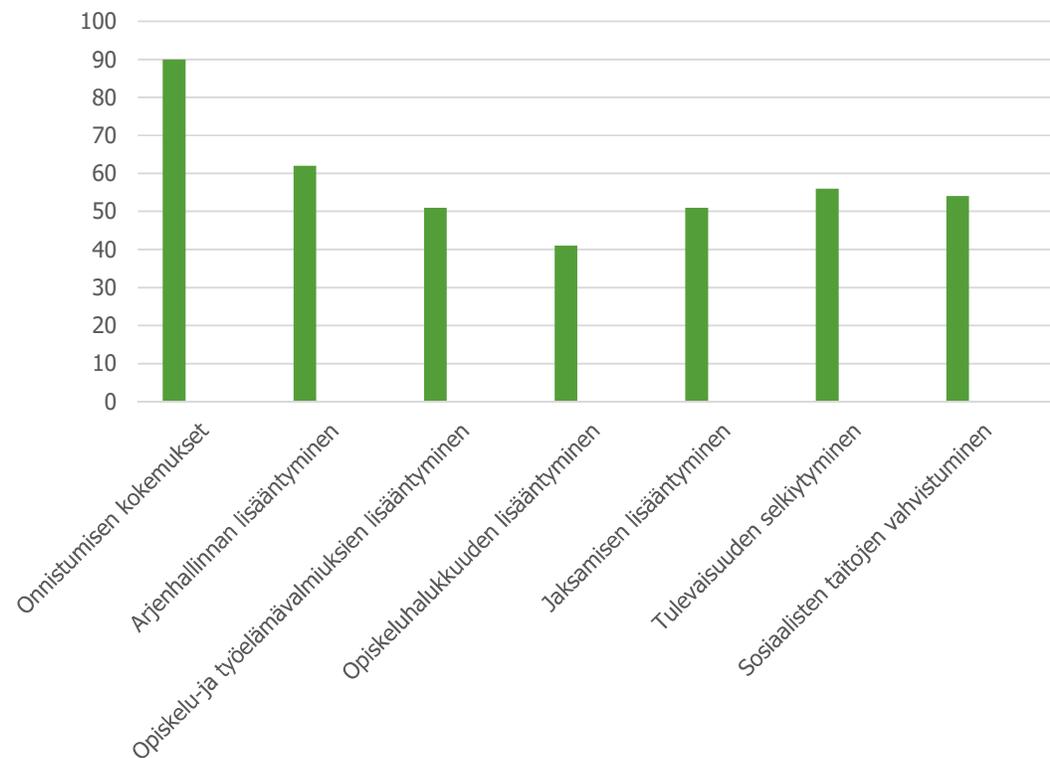
Työpajatoimintaa toteuttavat yleisimmin kunnat, seutukunnat ja kuntayhtymät. Vuonna 2017 nuoret ohjautuivat työpajoille lähettävän tahon kautta. Työhallinto oli esimerkiksi yksi merkittävistä nuorten lähettävistä tahoista viime vuonna. Työhallinnon jälkeen lähettävinä tahoina toimivat 2017-vuonna kunnan sosiaali- ja terveystoimi sekä nuorisotyö. (Bamming ja Hilpinen 2018, 9 ja 18.) Valtakunnallisen työpajan mukaan nuoret ohjautuvat työpajoille työ- ja elinkeinopalveluiden, sosiaalitoimen ja oppilaitosten avulla (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. s. a. b). Starttipajalle suurin osa nuorista ohjautuu sosiaalityön, mielenterveyspalveluiden ja oppilaitosten kautta. Lisäksi osa nuorista ohjautuu kavereiden ja asumisyksiköiden kautta. Valmentautajat voivat olla kuntouttavassa työtoiminnassa, työkokeilussa tai palkkatuetuissa töissä työpajalla sekä opintoihin liittyvillä tukijaksoilla (Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. s. a. c).

Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa yksilön valmiuksia hakea opiskelupaikkaa tai päästä työelämään, sekä vahvistaa yksilön arjenhallintataitoja työn teon ja siihen liittyvän valmennuksen avulla. Keskeistä työpajatoiminnassa on tekemällä oppiminen, joka tapahtuu työn ja siihen liittyvän valmennuksen avulla. Työpajat ovat yhteisöllisiä oppimisympäristöjä, joissa korostuu työvaltaisuus. Työvalmennus tukee valmentautujan työkykyä, työyhteisöosaamista ja ammatillista osaamista. Yksi-

lövalmennus vahvistaa valmentautujan toimintakykyä, arjenhallintataitoja ja tulevaisuuden suunnittelua. (Valtakunnallinen työpajajyhdistys ry. s. a. d.) Työpajojen etuna on teorian ja käytännön sujuva yhdistäminen verrattuna esimerkiksi koulussa oppimiseen. Käytännön oppiminen mahdollistaa myönteisiä oppimiskokemuksia nuorille, joilla saattaa olla vaikeuksia oppimisen kanssa, kielteisiä kokemuksia tai epäonnistumisia koulusta. (Hassinen 2004, 27.)

Nuorten työpajatoimintaa ohjaa Suomessa nuorisolaki (1285/2016 § 13). Nuorisolakiin sisältyy työpajatoiminnan tehtävien määrittely, nuorten tietojen käsittelyn ja huumetestaukseen liittyvät säädökset. Nuorisolaki on määritellyt nuorten työpajatoiminnan tehtäväksi valmentaa ja lisätä valmiuksia koulutukseen ja työelämään suuntautumiseen. Tavoitteena on lisätä nuorten osallisuutta yhteiskuntaan ja vahvistaa itsenäistymistä ja kasvua. Nuori valmentautuu oman jaksamisensa ja osaamisensa mukaan tekemällä työtä tai työtoimintaa. (Nuorisolaki 1285/2016 § 13.) Työllistämisen kannalta työpajatoiminta on yksi merkittävistä toimialoista.

Seuraavassa kuviossa on esitetty Reetta Pietikäisen toimittaman tutkimuksen tuloksia nuorten kokemuksista työpajatoiminnasta. Tulokset on kerätty Sosiaalisen vahvistumisen mittarin- Sovarin avulla, joka on etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan vaikuttavuuden mittari. Tutkimukseen on osallistunut 2692 valmentautujaa, joista 138 on työpajalta. Tutkimus on valtakunnallinen, ja se on toteutettu vuonna 2017 (Pietikäinen 2017, 3–4).

KUVIO 2. Valtakunnallisen Sovari-kyselyn tulokset työpajatoiminnan myönteisistä vaikutuksista prosentteina

Nuorisolain (1285/2016 § 13) mukaan työpajojen tulee seurata toimintansa tuloksia. Tutkimusten mukaan lähes 90 prosenttia kuntoutujista on kokenut onnistumisen kokemuksia työpajatoiminnassa. Valmentautujista 80 prosenttia vastaa, että toiminnan suunnitteluun saa itse osallistua. Yli puolet (62 prosenttia) työpajojen valmentautujista oli edistynyt työpajan aikana arjenhallinnan osa-alueella. Lisäksi opiskelu- ja työelämävalmiudet olivat lisääntyneet 51 prosenttia vastaajista. Iso osa valmentautujista oli kokenut myös muita myönteisiä muutoksia, kuten opiskeluhaluuden (41 prosenttia) ja työssä jaksamisen lisääntymistä (51 prosenttia), tulevaisuuden selkeytymistä (56 prosenttia) ja sosiaalisten taitojen vahvistumista (54 prosenttia) (Pietikäinen 2017, 5–11).

2.2 Starttipaja

Starttivalmennus on toiminnallista valmennusta, joka on suunnattu 15–29-vuotiaille. Valmennuksen tavoitteena on tukea nuorta löytämään lahjakkuutensa, omat kykynsä, voimavaransa, tahtonsa sekä tulevaisuuden ajatukset ja suunnitelmat. (Tukeva- työvalmennussäätiö s. a. e.) Lisäksi tavoitteena on, että nuori saa tukiverkostoa ympärilleen (Hassinen 2004, 90–93). Starttipajajaksolla nuori luo konkreettisen ja todenmukaisen jatkosuunnitelman yhteistyössä yksilövalmentajansa ja muun verkoston kanssa (Tukeva- työvalmennussäätiö s. a. f).

Alle 18-vuotiaiden starttivalmennus on tarkoitettu nuorille, joilla ei ole koulutus-, työ- tai valmennuspaikkaa tai heillä on haasteita koulunkäynnissä. Pääpaino valmennuksessa ja tukemisessa on arjenhallintataitojen opettelussa. Arjenhallintataitojen tarkoitus on tukea nuorta tulevaisuudessa. Valmennuksen teemoja ovat vuorovaikutuksen luominen ja vahvistaminen, mielekkään arjen rakentaminen, osallisuuden kokemuksen vahvistaminen, tekeminen, yhteisöllisyys ja työyhteisö sekä motivaation löytäminen muutoksen mahdollistamiseksi. (Tukeva- työvalmennussäätiö s. a. g.)

Starttipaja toimii verkostoyhteistyössä työhallinnon ja sosiaalityön välillä ikään kuin työkaluna. Starttipaja tarjoaa nuorille matalankynnyksen palvelua, joka mahdollistaa nuorten kohtaamisen heille luontevassa ympäristössä ja omilla ehdoilla tapahtuvalla vuorovaikutuksella. Starttipajan tarkoituksena on siis tuottaa matalankynnyksen palvelua ottamalla ”koppia” nuorista ja pyrkimällä saattamaan heidät takaisin palveluiden piiriin. (Hassinen 2004, 90–91.)

Nuoren aloittaessa pajalla aktivoimisella ja toiminnallisuudella on suuri merkitys (Hassinen 2004, 109). Starttipajan toiminta on vahvasti käytäntöpainotteista, joka tarkoittaa konkreettiseen tekemiseen keskittymistä. Yhdessä yksilövalmentajansa kanssa nuori keskustelee konkreettisesta tekemisestään ja tarvittaessa etsii ratkaisuja pulmatilanteisiin. Konkreettinen tekeminen voi olla esimerkiksi maalausta, puutöitä, neulomista, opiskeluihin valmistavien tehtävien tekemistä, liikuntaa tai kirjoittamista. Nuoren työstäessä jotain konkreettista, esimerkiksi maton kutomista nuori voi pikkuhiljaa alkaa kohtamaan elämänsä haasteita yksilövalmentajansa tuella. Nuoren konkreettinen tekeminen taustalla on nuoren oma mielenkiinto, hänen vahvuudet sekä nuoren pajatavoitteet. (Tukeva-työvalmennussäätiö s. a. h.) Starttipajan tarkoituksena on tarjota mahdollisuus uusien asioiden kokeilemi-

seen. Tämä on yksi nuoren motivoimisen keino. (Hassinen 2004, 109.) Starttipajan palvelun ytimessä ovat sosiaalinen kuntoutus, toiminnallinen valmennus ja koulutusorientaatio (Tukeva-työvalmennussäätiö s. a. i).

Starttipaja on iso kodinomainen olohuone, jossa on mahdollisuus turvalliseen oleiluun ja rauhoittumiseen. Starttipajassa näkyy nuorten työn tulos esimerkiksi seinissä, huonekaluissa ja katossa. Tilan täytyy olla helposti muunneltavissa. Kodinomaisessa olohuoneessa on mahdollisuus sosiaalisten taitojen harjoitteluun. (Hassinen 2004, 99–107.)

Nuori ei tarvitse virallista lähetystä Starttipajalle. Nuori voi ohjautua Starttipajalle itse, läheisen tukemana tai lähetävän tahon kautta. Lähetävänä tahona voi toimia esimerkiksi hoitotaho tai oppilaitos. Starttipajalle voi olla itse yhteydessä ja varata tutustumiskäynnin tai tulla itse paikan päälle tutustumaan Starttipajaan. Tutustumiskäynneillä kartoiteaan sopivin palvelu Tukeva – työvalmennussäätiöstä. Valmennus voi olla esimerkiksi kotiin vietävää tai työkokeilua. Tutustumiskäynnin/käyntien jälkeen nuori tekee itse päätöksen haluaako hän aloittaa pajatoiminnan vai ei. (Tukeva-työvalmennussäätiö s. a. j.)

3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Uuden sosiaalihoitolain (1301/2014) myötä sosiaalinen kuntoutus tuli lakisääteiseksi palveluksi. Sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa lain §:n 17 mukaan

...sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalveluiden yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämän hallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin ja muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. (1301/2014, 17 §.)

Laissa on lisäksi määritelty erikseen sosiaalisen kuntoutuksen lakisääteinen tehtävä nuoria kohtaan.

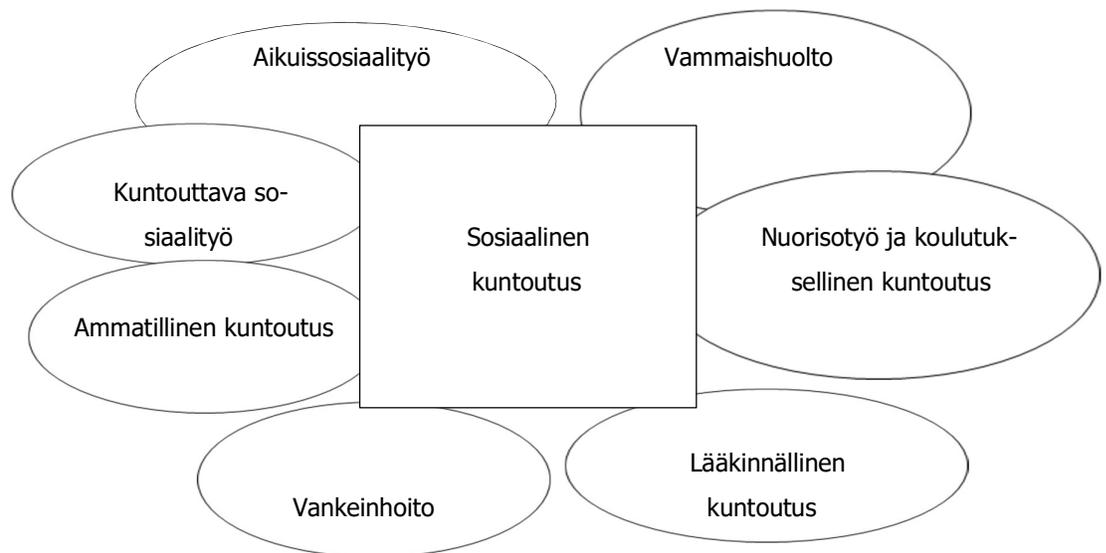
Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä (1301/2014, 17 §).

Lain määrittelemän tehtävän ohella nuorten sosiaalinen kuntoutus tukee nuorisotakuun toteuttamista vahvistamalla nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan, sekä ehkäisemällä näissä keskeyttämistä. Nuorisopalvelutakuu sisältyy lakiin, jonka tavoitteena on, että nuori saa yhdestä palvelusta moniammatillisen tuen siihen asti kun nuori sitä tarvitsee. Nuorisopalvelutakuussa nuori saa oman työntekijän, jonka kanssa nuorelle tehdään palvelutarpeen arviointi, jonka jälkeen nuoren kanssa pohditaan nuorelle sopiva sosiaalisen kuntoutuksen palvelu. Omatyöntekijä suunnittelee yhdessä nuoren kanssa sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden nuoren tarpeiden mukaisesti. Nuori voi tarvita sosiaalista kuntoutusta esimerkiksi arkielämän taitojen opetteluun sekä koulutukseen tai työhön liittyvissä asioissa. Siihen voidaan liittää tarvittaessa mielenterveys- ja päihdehoitotyötä. Tarkoituksena on tukea nuorta sijoittumaan työ-, työkokeilu-, opiskelu- tai kuntoutuspaikkaan tai työpajaan. Omatyöntekijän tehtävänä on tukea nuoren sijoittumista, ettei keskeyttämistä tulisi koulutuksesta tai työstä. Pyrkimyksenä on vahvistaa nuoren onnistumisen kokemuksia. (Sosiaalihoitolain soveltamisopas 2017, 57.)

Palvelu on suunnattu erityisesti alle 25-vuotiaille nuorille. Nuorisotakuupalvelua toteutetaan tarvittaessa yhteistyössä nuorisotoimen, terveystoimen, opetustoimen, työ- ja elinkeinohallinnon sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Nuorisotakuupalvelun tarkoitus on muodostaa nuoren tarpeista lähtevä tuki. (Sosiaalihoitolain soveltamisopas 2017, 58.)

Sosiaalinen kuntoutus kuuluu monialaiseen kuntoutusjärjestelmään ja sitä toteutetaan yhdessä kasvatuksellisen, ammatillisen ja lääkinnällisen kuntoutuksen kanssa (Sosiaalihoitolain soveltamisopas 2017, 56). Eli lääkinnällinen-, ammatillinen- ja kasvatuksellinen kuntoutus ovat sosiaalisen kuntoutuksen osatekijöitä (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004, 27). Asiakkaan tarvetta arvioidessa sosiaaliseen kuntoutukseen selvitetään asiakkaan mahdollisuus ja tarpeet saada kuntoutusta esimerkiksi työ- ja

elinkeinohallinnossa (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56). Kuntoutusprosessiin voidaan yhdistää muun muassa erilaisia työllistymisen tukitoimia (Koivisto 2017, 8). Seuraavassa kuviossa esitellään, kuinka sosiaalinen kuntoutus asettuu palveluorganisaatiossa.

KUVIO 3. Sosiaalinen kuntoutus palveluorganisaatiossa (Heikkinen 2008, 22)

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalisen toimintakyvyn, syrjäytymisen torjumisen ja osallisuuden edistämisen vahvistamista. Sosiaalisessa kuntoutuksessa korostetaan ihmisen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutusta ja yhteensopivuutta (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004, 29). Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on työskennellä kokonaisvaltaisesti pitkäaikaisten tai kasaantuneiden ongelmien parissa vahvistamalla toimintakykyä ja edistämällä osallisuutta. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on esimerkiksi arjenhallintataitojen opettelu sekä koulutukseen ja työhön tarvittavien taitojen opettelu. (STM s. a.) Verrattuna ammatilliseen ja lääkinälliseen kuntoutukseen sosiaalisen kuntoutuksen tarjoaa nuorille eniten mahdollisuuksia (Lindh ym. 2018, 117).

Sosiaalinen kuntoutus alkaa aina siitä, että asiakkaan toimintakyky ja kokonaisvaltainen kuntoutustarve selvitetään (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 56). Sosiaalisessa kuntoutuksessa on otettava huomioon esimerkiksi kroonisen työttömyyden seuraukset ja mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöistä aiheutuvat tarpeet kuntoutumiseen (STM s. a. b). Kuntoutusprosessissa luottamuksellisen suhteen luominen voi kestää kauan, koska sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailta voi olla aiempia huonoja kokemuksia sosiaalisista suhteista (Kostilainen ja Nieminen 2018, 15). Käytännössä sosiaalinen kuntoutus on esimerkiksi psykososiaalista työtä, työllistämisen tukitoimia ja moniammatillista työskentelyä (Lindh ym. 2018, 84-85). Se voi olla myös esimerkiksi nuoren mukana kulkemista, kasvatuksellisen tuen antamista tai erilaisia toiminnallisia ryhmiä (STM s. a. c).

Kuntoutusta järjestävät niin julkishallinto, yksityiset kuin kolmannen sektorin palveluntarjoajat. Yksityisen sektorin järjestäjistä kuntoutuslaitoksilla on merkittävä tehtävä. Myös kolmannella sektorilla on merkittävä rooli kuntoutuksen toteutuksessa. Veikkaus Oy on näistä suurimpia. (Järvikoski ja

Härkäpää 2011, 54.) Suomessa toimii myös kansainvälinen kuntoutusyhdistys Rifi.ry, jonka tehtävänä on maailmanlaajuisesti edistää kuntoutujien oikeuksia ja saada kuntoutuja takaisin yhteiskuntaan. Rifi.ry toimii yhteistyössä muiden yhdistysten kanssa lisätäkseen tietoisuutta kuntoutuksesta. (Rehabilitation international finnish committee s. a.)

Nuoren työpajatoimintaan voidaan myöntää valtionavustuksia. Valtionavustukset myöntää aluehallintovirasto. Valtionavustuksen tavoitteena on vahvistaa nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä vähentää nuorten syrjäytymistä. Valtionavustus on harkinnanvarainen ja sitä voidaan myöntää tukeakseen nuorten sosiaalista vahvistamista, työpajatoimintaan ja sen kehittämistä varten. (Aluehallintovirasto 2013.)

Kunnan sosiaalihuolto suunnittelee ja toteuttaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalinen kuntoutus tekee yhteistyötä esimerkiksi terveydenhuollon ja työ- ja elinkeinotoimen kanssa. Usein sosiaaliseen kuntoutuksen järjestämiseen saadaan hankerahoitusta. Näiden lisäksi sosiaalista kuntoutusta järjestävät kolmannen sektorin toimijat ja järjestöt. (Kuntoutusportti 2016.) Starttipaja on yksi nuorten sosiaalisen kuntoutuksen paikoista, jossa edistetään sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita ja päämääriä. Starttipajan ohella työvalmennus on yksi sosiaalisen kuntoutuksen konteksteista. Työvalmennuksessa kuntouttavat toiminnot liittyvät tekemiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja työhön pääsemiseen. (Lindh ym. 2018, 306).

Kuntoutusparadigmassa on tapahtunut viime vuosikymmeninä suuri muutos vajavuusparadigmasta valtaistavaan ja ekologiseen paradigmaan. Paradigmalla tarkoitetaan käsitystä siitä, millainen on kuntoutuksen todellisuus, miten sitä tarkastellaan ja mitkä ovat kuntoutuksen keskeisimmät ratkaisutavat asiat. Vajavuusparadigmassa yksilö on ollut potilas vajaavuuksineen, missä kuntoutuksen käynnistämisen perusteena on ollut sairaus tai vamma, joita on yritetty korjata ja kompensoida. Huomio on kohdistunut potilaan vajaavuuteen. Valtaistavassa ja ekologisessa paradigmatassa kuntoutuja nähdään aktiivisessa roolissa omassa kuntoutusprosessissaan, jossa pohditaan ihmisen ja hänen ympäristönsä suhdetta toisiinsa. Suhde voidaan nähdä fyysisenä, sosiaalisena tai kulttuurisena. Kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutujan voimavarojen vahvistuminen, uusien mahdollisuuksien löytäminen ja elämänhallinnan tunteen parantaminen. Paradigman muutos on ollut esillä jo pitkään, mikä ilmenee kuntoutuksen retoriikassa asiakaslähtöisyyden korostamisessa ja asiakkaan osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien parantamisessa. (Järvikoski ja Härkäpää 2011, 49–52.)

Kuntoutuksen arvoja ovat oikeudenmukaisuus, vapaus, onnellisuus ja hyvinvointi. Jokaisella ihmisellä on oikeus elämään ja ihmisarvoon. Yhteiskunnan tulee taata jokaiselle henkilölle olosuhteet, jossa heidän on hyvä elää täysipainoista elämää. Vapaus merkitsee, että kuntoutujalla on itsemääräämisoikeus ja autonomia, joita kunnioitetaan. Onnellisuus ja hyvinvointi liittyvät kuntoutumisessa kuntoutujan psyykkisen hyvinvoinnin tukemiseen. (Järvikoski ja Härkäpää 2011, 27.) Sosiaalisen kuntoutuksen kautta nuori voi saada osallisuuden ja luottamuksen vahvistamista sekä myönteisiä tulevaisuuden näkymiä. Myönteiset kokemukset vahvistavat nuoren itsetuntoa ja sosiaalisia voimavaroja. On tärkeää ammattilaiselta, että nuoren omaa kuntoutumispolkua tuetaan ja hänelle annetaan siihen tilaa ja aikaa. (Karjalainen ja Vilkkumaa 2004, 122.) Tässä opinnäytetyössä selvitetään

nuorten kokemuksia heidän käyttämistään sosiaalisen kuntoutuksen ja muista nuorille suunnatuista palveluista, kuten terveys- ja mielenterveyspalveluista.

3.1 Sosiokulttuurisen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on syntynyt Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen ranskalaisten kokeneen tarpeelliseksi parantaa demokraattisia arvoja. Vapaaehtoistyön myötä sosiokulttuurinen innostaminen muuttui ammatiksi 60-luvulla, jolloin Unesco otti käsitteen käyttöön. Innostamisen tehtävä on ollut monenlainen: vapauttaa sosiaalista vuorovaikutusta, vahvistaa läheisyyttä ja intimitteettiä ihmisten vuorovaikutussuhteissa ja toisaalta tavoitteena on ollut auttaa ja tukea ihmisiä oppimisessa. (Kurki 2000,11)

Teorian tavoitteena on vuorovaikutustaitojen parantaminen ja lisääminen sekä toimijuuden vahvistaminen (Kurki 2000, 19). Kurki (2000, 20) kuvaa innostamista seuraavanlaisesti:

Toisin sanoen innostaminen on kaikkien niiden toimenpiteiden yhdistelmä, jotka luovat sellaisia osallistumisen prosesseja, joissa ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisöissään.

Innostamisen tavoitteena on myös osallisuuden lisääminen ja käytännössä saada ihminen toimimaan oman elämänsä tekijänä hyvinvointinsa parantamiseksi. Toiminnan muotoja ovat toiminnalliset ja osallistavat menetelmät, joiden avulla herätellään ihmisen tietoisuutta ja saadaan ihminen oman elämänsä subjektiiviseksi tekijäksi. (Kuitu 2011, 11.) Sosiokulttuurisen innostamisen avulla pyritään motivoimaan ihmistä osallistumaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen toimintaan tukemalla henkilöiden olemassa olevia kykyjä sekä vahvistamaan niitä (Kurki 2000, 23).

Innostaminen on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja sen perustana on käsitys ihmisestä ja yhteiskunnasta. (Kurki 2000, 27–28). Toiminnassa ihminen sitoutuu toimijaksi omana persoonanaan, mikä on välttämätöntä tehokkaan toiminnan onnistumiseksi. Toiminnan avulla herketetään ja motivoidaan ihmisiä kehittämään omaa elämäänsä osallistumalla toimintaan. (Kurki 2000, 20.)

Starttipajalla pyritään nuorten innostamiseen tekemisen avulla. Olennaista on, että nuoresta itseltään tulee oman elämänsä toimija, joksi hän voi tulla ollessaan motivoitunut ottamaan oman elämänsä haltuunsa. Tätä teoriaa pyritään toteuttamaan yksilö- ja ryhmävalmennuksessa. Pyrkimyksenä on, että nuori ottaa vastuun omasta elämästään, eikä sano esimerkiksi ”nokun mulle tapahtu niin” ja ”sitten se asia vaan meni niin”. Starttipajalla pyritään suhtautumaan mahdollisuuden näkökulmasta nuoren tilanteeseen, eikä keskityä ongelmiin. Starttipajalla korostetaan mahdollisuuksia asioiden rajaamisen sijaan.

3.2 Sosiaalinen vahvistaminen sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä

Sosiaalisen vahvistamisen käsite tuli vuoden 2006 nuorisolakiin. Sen jälkeen käsitettä on alettu käyttää syrjäytymisen ehkäisyn tilalla. Sosiaalinen vahvistaminen on käsitteenä positiivisempi, eikä

niin leimaava kuin syrjäytymisen käsite. Käsitteellä tarkoitetaan prosessia, jossa nuoren elämäntilannetta parannetaan vaihe vaiheelta. Sosiaalisen vahvistamisen painopiste on ehkäisevässä työssä, jossa tavoitteena on nuoren kiinnittyminen yhteisöön aktiiviseksi osallistujaksi. (Kuure 2015, 8.)

Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteita ovat hyvinvoinnin lisäksi hyvä elämä ja tulevaisuus. Se tähtää elämäntilanteen parantamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. (Lundbom ja Herranen 2011, 13–16.) Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on sosiaalinen vahvistuminen ja voimaantuminen, joihin päästään tekemällä yhteistyötä ammattilaisten ja nuoren oman verkoston kanssa. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan kiinnittyminen yhteisöön ja tunne siitä, että yhteisö on merkityksellinen. Kun luottamus omaan yhteisöön kasvaa ja oma sosiaalinen toimintakyky vahvistuu, nuori voi alkaa tuntea olevansa merkityksellinen ja kokea vastuuta yhteisöstä. Samaan aikaan nuoren sosiaaliset taidot kehittyvät ja hän kokee osallisuutta. (Hirvikoski 2016, 3–5.) Starttipajalla pyritään vahvistamaan nuorissa yhteisöllisyyttä ja sosiaalista toimintakykyä.

Sosiaalisen vahvistamisen kohdennettuja palveluja ovat työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö ja Nuottavalmennus opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tukemana. Työpajatoiminnan tavoitteena on vahvistaa nuoren arjenhallintaitoja ja tukea nuorta hakeutumisessa kouluun tai työhön työnteen ja siihen liittyvän valmennuksen kautta. Etsivä nuorisotyön pyrkimyksenä on tuen tarpeessa olevien nuorten tavoittaminen ja heidän ohjaaminen tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Nuottavalmennuksessa toiminta kohdistuu nuorten arjenhallintataitojen, sosiaalisten taitojen ja terveellisten elämäntapojen vahvistamiseen. Näillä palveluilla on sama nuorten kohderyhmä ja täten he muodostavat yhteisen palvelukokonaisuuden. (Kuure 2015, 8–9.)

Sosiaalinen vahvistaminen on yksi sosiaalisen kuntoutuksen menetelmä ja tavoite. Sosiaalinen vahvistaminen on yksi Starttipajan tavoitteista ja työmenetelmistä. Sosiokulttuurisen innostamisen teoria tukee lisäksi sosiaalista vahvistamista esimerkiksi osallisuuden vahvistamisella. Tutkimuksemme kohderyhmä on pääosin sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita, mutta osin myös terveys- ja mielenterveyspalveluiden asiakkaita, joten sosiaalisen vahvistaminen liittyy olennaisesti kohderyhmäämme.

4 STARTTIPAJA NUORTEN SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TUKENA

Sosiokulttuurisen innostamisen käsitteitä ovat yhteisöllisyys, osallistuminen, herkistyminen, dialogi, luovuus ja toimintaan sitoutuminen (Kurki 2000, 14). Opinnäytetyön taustateorianä on Kurjen sosiokulttuurisen innostamisen teoria. Tarkastelemme opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä kohtaaminen, osallisuus, palveluohjaus, sosiaalinen vahvistaminen, sosiaalisen kuntoutuksen sekä Starttipajan arvojen ja tavoitteiden mukaan.

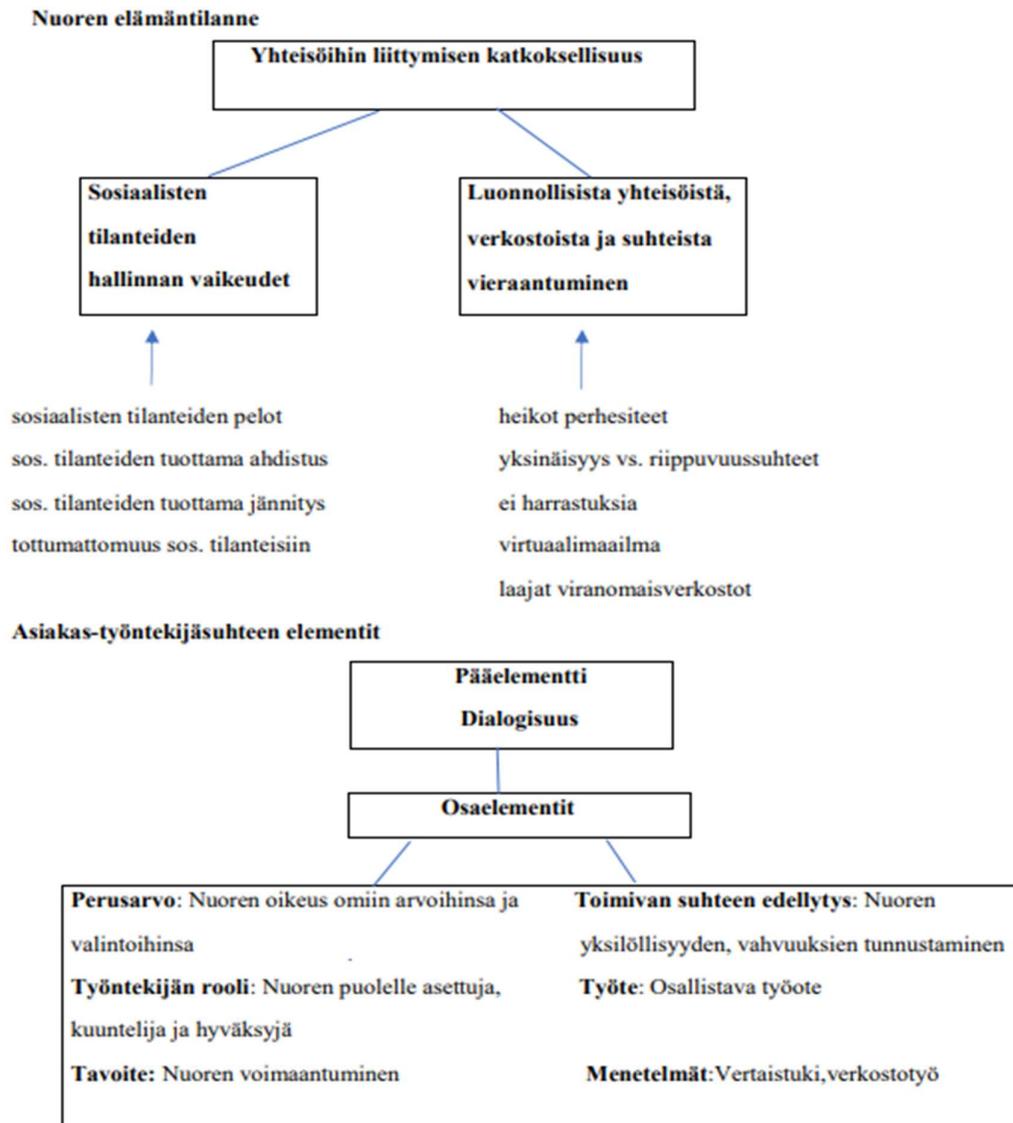
Keskeiset käsitteet ovat muodostuneet Starttipajan arvoista ja tavoitteista sekä puolistrukturoitujen teemahaastatteluiden ohjaavien teemojen pohjalta. Käsitteet ovat yhteydessä myös Kurjen sosiokulttuurisen innostamisen teoriaan. Käsitteet on avattu sekä yleisesti että tutkimukseemme kohdentaen ymmärryksen lisäämiseksi. Käsitteiden selittämisessä on käytetty monipuolisesti teoreettisia lähteitä.

4.1 Nuoren kohtaaminen

Kohtaaminen määritellään vuorovaikutukseksi ja kommunikaatioksi kahden tai useamman ihmisen välillä heidän tavatessaan. Se on ikään kuin sosiaalinen kenttä, johon liittyvät esimerkiksi puhe- ja tunneviestintä sekä fyysinen viestintä. Sillä, miten ihminen tulee kohdatuksi, on suuri merkitys. Parhimmillaan kohtaaminen voi olla todella tuhoavaa ja haavoittavaa ja voi pahentaa ongelmia. Parhaimmillaan se taas voi olla terapeutista tai jopa parantavaa. Ihminen pystyy aistimaan helposti toisen ihmisen katseesta, olemuksesta ja muista pienistä vivahteista sen, minkälainen on esimerkiksi toisen ihmisen asenne. Tämän takia on tärkeää, että ammattilainen kohtaa asiakkaan aidosti. (Dunderfelt 2016, 7–16.)

Kohtaaminen ja kuuntelun kautta rakentuvan suhteen alku on nuoren yksilöllinen kohtaaminen. Nuoren elämäntarinan kuunteleminen on tärkeää sosiaalisen kuntoutuksen onnistumisen kannalta. Sosiaalisessa kuntoutuksessa kuntoutustarve arvioidaan asiakkaan tarpeista. Seuraavassa kuviossa (5) esitellään Koiviston (2017) tekemä kuvio kuuntelemisesta ja kohtaamisesta nuoren kanssa.

KUUNTELEMISEN JA KOHTAAMISEN KAUTTA RAKENTUVA SUHDE

KUVIO 5. Kuuntelemisen ja kohtaamisen kautta rakentuva suhde (Koivisto 2017, 58)

Kuuntelemisen ja kohtaamisen kautta rakentuvan suhteen ytimessä on kunnioitus nuoren omiin arvoihin ja valintoihin. Asiakassuhteessa nuoret tuovat esille omia arvojaan ja periaatteitaan elämästä, ja työntekijä taas tuo esille omat arvonsa ja lähtökohtansa työskentelyyn. Näin ollen nuoren, työntekijän ja yhteiskunnan arvot ja normit asettuvat puntariin: mikä on hyvä elämä? Sosiaalisen kuntoutuksen keinoin nuorelle pyritään luomaan yhteisöllisyyden kokemusta kuuntelemisen ja kohtaamisen avulla. (Koivisto 2017, 63-64.)

Nuoren kohtaamista voi tapahtua verkossa kasvokkain näkemisen ohella. Viime aikoina tietokone välitteinen kohtaaminen on lisääntynyt nuorten valitessa kohtaamistapa ja -väline. Verkkoerustein kohtaaminen on lisännyt nuorten vertaistuen löytymistä. (Merikivi, Timonen ja Tuuttila 2011, 43-45.) Nuoren kanssa kohtaaminen voi olla niin kevyttä jutustelua kuin syvällistä keskustelua (Kiilakoski, Kinnunen ja Djupsund 2015, 20).

Kokonaisuudessaan kohtaaminen jaetaan sanalliseen ja sanattomaan viestintään. Onnistuneessa kohtaamisessa sanallinen ja sanaton viestintä tukevat toisiaan. (Dunderfelt 2016, 92–93.) Kohtaamisessa sanomisia ja tekemisiä tärkeämpi on asenne, jolla työntekijä kohtaa asiakkaan. Asenne ohjaa kaikkea sanomista ja tekemistä kohtaamistilanteessa. (Mönkkönen 2018.) Onnistunut kohtaaminen edellyttää esimerkiksi sosiaalialan työntekijältä itsetuntemusta omien arvojen, asenteiden ja sanattoman viestinnän merkityksen suhteen (Dunderfelt 2016, 93–96). Jos työntekijä ei usko nuoren kykyyn pärjätä ja selviytyä tilanteesta, ei silloin nuori välttämättä itsekään usko omaan kykyihinsä (Purjo ja Kuusela 2009, 174). Nuorella asiakkaalla saattaa olla identiteetin muodostuminen kesken, ja nuori saattaa tulkita erityisen tarkasti työntekijän viestintää, ja tulkita sitä helposti väärin esimerkiksi huonon itsetunnon takia. Siksi on tärkeää olla selkeä ja johdonmukainen. (Dunderfelt 2016, 93–99.)

Tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan nuorten kohtaamista kasvokkain sosiaalisessa kuntoutuksessa kuin myös muissakin nuorten palveluissa. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan, millaisia kokemuksia nuorella on kohtaamisesta ja kohtelusta sosiaalisessa kuntoutuksessa ja muissa nuorten palveluissa. Onko nuorta kohdeltu tasavertaisesti? Kokeeko nuori tullessa kuulluksi? Miten nuori toivoisi, että häntä kohdeltaisiin?

4.2 Nuoren osallisuus sosiaalisessa kuntoutuksessa

Osallisuus tarkoittaa yhteiskunnan jäsenenä olemista, yhteisöihin kuulumista sekä riittävää toimeentuloa ja hyvinvointia (THL 2016). Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan osallisuus on mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpidosta ja hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä (STM s. a. d.). Yksinäinen nuori, joka ei ole koulussa tai töissä, voi helposti kokea yksinäisyyttä ja eristäytyä. Osallisuuden kokemus on tärkeää hyvinvoinnin kannalta, joten on tärkeää, että nuorella on kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöön tai yhteisöihin kuulumisesta. Kun ihmisellä ei ole työ- tai kouluyhteisöä, hänen tarvitsee saada osallisuuden kokemus jostain muualta. Kokemus siitä, että kuuluu johonkin, on yksi elämän perusedellytyksistä. (Harju, 2004.)

On olemassa sosiaalista ja yhteiskunnallista osallisuutta sekä päätös- ja palveluosallisuutta. Sosiaalinen osallisuus tarkoittaa yhteisöön kuulumista, jossa sosiaaliset suhteet ovat keskiössä. Yhteiskunnallisessa osallisuudessa ihminen otetaan mukaan yhteisiin asioihin sekä palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä. Ihminen voi myös omaehtoisesti osallistua yhteisiin asioihin. (Pohjola, Kairala, Lyly ja Niskala 2017, 310–311.) Nuorelta esimerkiksi odotetaan koulutukseen osallistumista (Komonen 2001, 35).

Osallisuuden edistäminen on yksi sosiaalisen kuntoutuksen ja sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 1) tavoitteista (Lindh ym. 2018, 311). Osallisuuden toteuttaminen oikein vaatii ammatillista osaamista, missä arvostetaan nuoren tietoa sekä tunnustetaan erilaisia toimintatapoja ja kommunikation muotoja. Se on lisäksi hyväksymistä ja mahdollistamista. Siinä tunnustetaan toimijuuden rakenteelliset esteet ja puretaan niitä. (Peltola ja Moisio 2017, 23.) Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalla on tär-

keä tehtävä omassa prosessissaan. Osallisuus edistää motivaation säilymistä ja kuntoutumisen onnistumista. Asiakkaan määritellessä ammattilaisen kanssa kuntoutuksensa tavoitteet ja toiveet, niistä tulee toteutettavia ja motivoivia. Asiakas myös itse tietää parhaiten tilanteensa, joten myös siksi hänen aktiivinen osallistumisensa on tärkeää. Ammattilaisen on pidettävä huoli, että asiakkaalla on mahdollisuus olla aktiivinen ja osallistua omaan prosessiinsa. (Seluska 2017, 11–12.)

Nuoren osallisuus on merkittävää sosiaalisessa kuntoutuksessa, kuten Starttipajalla. Olennaista on, että nuori tietää, että hänellä on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sekä omassa palveluprosessissaan että yhteiskunnallisesti, esimerkiksi nuorten sosiaalisten palveluiden suunnitteluun. Tässä opinäytetyössä osallisuudella tarkoitetaan omaan sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin osallistumista ja siinä mukana olemista. Selvitämme, kuinka hyvin nuori on otettu mukaan palveluidensa suunnitteluun, jos nuori on sitä itse halunnut. Haluamme lisätä nuorten osallisuutta selvittämällä nuorten kehittämistoiveita sosiaalisesta kuntoutuksesta ja lisätä samalla nuorille tunnetta, että heidän mielipiteillään on merkitystä.

4.2.1 Nuoren toimijuus

Toimijuus määritellään siten, että se on yksilön aktiivisuutta ja aloitteellista toimintaa. Toimijuudessa korostuu yksilön autonomisuus, vaikutusmahdollisuudet sekä kyvyt ja resurssit vaikuttaa omaan elämäänsä. Toimijuuteen liittyy kiinteästi yksilön oma elämänhallinta, kuten työ, vaatteet ja arvovalinnat. Toimijuudessa korostetaan yksilön omaa vapautta valita asioita. (Eteläpelto, 2 s. a.) Yhteiskuntatieteissä toimijuus tai subjektius on tila, jossa ihminen pystyy ohjaamaan omaa toimintaansa, eikä toiminnalle yritetä hakea muita selityksiä (Häkli 2016, 16).

Toimijuus on kykyä ja mahdollisuutta tehdä valintoja ja toimia niiden mukaan (Härkäpää 2012). Mönkkönen korostaa, että toimijuuteen vaikuttavat lisäksi tahto ja usko omiin kykyihin. Minäpystyvyyden tunnetta voivat rajoittaa sosiaaliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät. (Mönkkönen 2018.) Kun kuntoutusprosessissa ihminen tiedostaa oman muutosvalmiutensa ja mahdollisuutensa kuntoutua työ- ja toimintakyvyn osa-alueilla sekä uskoo niihin, on hän toimijana omassa prosessissaan. Toimijuus on yksi kuntoutusta edistävästä tekijöistä. Toimijuuden avulla ihminen saavuttaa haluamiaan ja aikomiaan asioita omalla toiminnallaan. (Härkäpää 2012.)

Toimijuus voidaan jakaa jaettuun toimijuuteen ja ei-jaettuun toimijuuteen. Jaetussa toimijuudessa päätöksiä tekevät sekä asiantuntija että asiakas dialogissa keskenään. Työntekijä myös tukee kuntoutujaa emotionaalisesti ja välineellisesti, kun taas ei-jaetussa toimijuudessa työntekijä jättää yhteistyön sijaan päätöksenteon ja suunnitelman kuntoutujalle. Jaetussa toimijuudessa yhteistyö toimii, tavoitteet ovat yhteistyön ja yhteisen suunnitelman tulos, sekä kuntoutumisesta otetaan yhdessä vastuuta ja siihen sitoudutaan. (Härkäpää 2012.)

Toimijuus liittyy yhteen koko nuoren olemassaolon: mitä nuori haluaa, ajattelee ja tahtoo. Toimijuuden avulla nuori ilmaisee omia tuntemuksiaan ja tekemällä omia valintoja elämässään, mitkä rakentavat nuoren omaa identiteettiä. Subjektioivinen toimijuus syntyy aina vuorovaikutuksessa esimerkiksi

toisten ihmisten kanssa ja yksilön tuntemuksien kanssa. Toimijuudessa yksilöllä on tahdonvapaus, hän kykenee hallitsemaan ja puolustamaan itseään sekä yksilöllä on kognitiivinen kyky tehdä päätöksiä ja valintoja elämässään. Toimijuus on kiinteässä yhteydessä täysvaltaisuus-käsitteen kanssa, sillä täysivaltaisuudella tarkoitetaan yksilön oman elämän subjektiivista, oikeutta ja kykyä tehdä omia valintoja elämässä sillä hetkellä kuin tulevaisuudessakin. Täysvaltaisuudessa kiinteässä yhteydessä ovat vapaus ja vastuu: ihmisellä on oikeus tehdä omat valinnat ja päätökset elämässä ja velvollisuus ottaa vastuu niistä. (Häkli 2016, 15-16.)

Toimijuus on yksi sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteista, mitä pyritään nuorella vahvistamaan. Toimijuus liittyy vahvasti myös Starttipajan tavoitteisiin, sillä tavoitteena on saada nuori ottamaan vastuuta elämästään olemalla aktiivinentekijä omassa elämässään. Sosiokulttuurisen innostamisen teorian tavoitteena on osallisuuden lisääminen ja saada ihminen aktiivikseksi omassa elämässään. Osallisuuden tunne vahvistaa toimijuuden tunnetta, minkä vuoksi toimijuus edellyttää yksilön osallisuutta.

4.3 Nuoren palveluohjaus

Palveluohjaus on yksi tapa toteuttaa sosiaali- ja terveysalan asiakastyötä. Palveluohjauksen tarkoitus on tukea asiakkaan elämänhallintataitoja haastavissa elämäntilanteissa hyödyntäen asiakkaan lähipiiriä. Palveluohjauksen tarkoitus on lisätä työntekijöiden resursseja vähentämällä päällekkäistä työtä. Palveluohjauksen painotus riippuu asiakkaasta ja asiakasryhmästä. (Suomen palveluohjausyhdistys ry 2018.) Palveluohjauksen tavoitteena on asiakkaan toimintakyvyn ylläpitäminen sekä itseenäisyyden, terveydentilan ja yhteisöllisyyden parantaminen (THL 2018). Palveluohjaus korostaa asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan etua, ja siinä palvelut sovitetaan kullekin asiakkaalle sopivaksi (Hänninen 2007,11).

Palveluohjaus on asiakkaan tarpeisiin perustuvaa käyttäjä- ja kysyntäkeskeistä palvelua (Mönkkönen 2018). Palveluohjaajan kuuluu toimia asiakkaan kumppanina ja palveluohjauksen asiantuntijana. Asiakkaan kumppanina palveluohjaaja kannustaa ja motivoi asiakasta sekä samaistuu ja ymmärtää asiakkaan kokonaisvaltaista tilannetta. Asiantuntijan rooleissa palveluohjaaja arvioi realistisesti, mitkä tavoitteet on mahdollista saavuttaa. (Suominen ja Tuominen 2007, 17–19.)

Palveluohjauksen painotukset voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: palveluneuvontaan, palveluohjaukselliseen työotteeseen ja palveluohjaukseen. Palveluneuvonta on neuvontaa ja ohjausta asiakkaan selkeisiin ongelmiin. Neuvontaa voi tapahtua puhelimesta tai verkossa, minkä vuoksi asiakasuhde on kestoaltaan lyhyt. Siksi ammattilaisen tuntemus palvelujärjestelmästä on olennaista. Palveluohjauksellisessa työotteessa asiakkaan tarpeiden mukaan varmistetaan asiakkaalle palvelut ja niiden koordinointi. Asiakkaan tarpeiden aitous tarkoittaa, että ammattilaisen tulee tuntea asiakas hyvin. Palveluohjaus on intensiivistä asiakastyötä, jolloin työntekijällä on vain muutama asiakas kerrallaan. Palveluohjauksessa korostuu asiakkaan tunteminen ja intensiivinen tukeminen. (Suomen palveluohjausyhdistys ry 2018. s. a. a.) Suomen Palveluohjausyhdistys (SPO ry) pyrkii edistämään ja kehittämään Suomessa palveluohjausta ja tehdä palveluohjaus näkyväksi osana muita työmuotoja

sosiaali- ja terveysalalla. SPO ry:n tavoitteena on selkeyttää palveluohjauksen sisältöä ja sen vaikutusta asiakkaiden tukemisessa. (Suomen palveluohjausyhdistys ry 2018. s. a. b.) Tässä opinnäytetyössä painopiste on palveluohjauksellisessa työotteessa, sillä keskitymme nuorten ohjautumiseen palveluiden piiriin.

Palveluohjaus sijoittuu ennen koti- ja laitoshoidtoa ja niiden väliin. Palveluohjaus on toimintaa kokonaisvaltaisessa sosiaali- ja terveysjärjestelmässä. (Palveluohjauksen käsikirja.) Käytännössä palveluohjaus on neuvontaa ja opastusta esimerkiksi muutosvaiheessa, jolloin asiakkaalle pyritään löytämään hänen tarvitsemansa palvelut (THL 2018). Palveluohjaajan tehtävänä on kartoittaa asiakkaan omaa verkostoa ammatillista verkostoa hyödyntäen, jotta asiakas saisi parhaan mahdollisen tuen ja avun elämäänsä. Tätä edistää dialoginen työote, joka tarkoittaa asiakkaan ja työntekijän tiivistä yhteistyötä. (Mönkkönen 2018.)

Tässä opinnäytetyössä palveluohjauksella tarkoitetaan nuorten ohjautumista sosiaaliseen kuntoutukseen palveluihin ja sen verkostoihin. Palveluohjausta voi olla esimerkiksi se, että joku taho lähettää ja ohjaa nuoren sosiaaliseen kuntoutukseen, tai nuori itse hakeutuu sosiaaliseen kuntoutukseen. Jatko-ohjautumisen määrittelemme nuoren siirtymisenä palvelusta toiseen, esimerkiksi Starttipajalta Verveen.

Opinnäytetyössä selvitämme, miten ja mitä kautta nuori on palveluohjautunut sosiaalisen kuntoutukseen ja muihin sosiaalisen kuntoutuksen verkostoihin, kuten mielenterveyspalveluihin. Selvitämme, millä aikataululla nuori on päässyt sosiaaliseen kuntoutukseen, ja onko nuori kokenut ajan olleen nuoren tilanteeseen sopiva. Meitä kiinnostaa, onko nuori kokenut joitakin haasteita palveluohjautumisessa sosiaaliseen kuntoutukseen. Yleisessä kysymyksessä mikä/mitkä asiat nuoren palveluprosessissa ovat menneet hyvin, on nuorella mahdollisuus kertoa esimerkiksi, jos palveluohjauksessa on nuoren mielestä mennyt jokin asia hyvin.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Laadullisen opinnäytetyötutkimuksemme tavoitteena oli saada nuorten kokemukset kuuluviin sosiaalisen kuntoutuksen palveluista sekä osin muista nuorten palveluista; palveluohjauksesta, osallisuudesta, kohtaamisesta ja mahdollisista nuorten kehittämistoiveista sosiaalisen kuntoutukseen. Tutkimme työssämme myös nuorten kokemuksia sosiaalisen kuntoutuksen verkostoista, kuten terveydenhuollon ja mielenterveyden palveluista sekä nuorten mahdollisia kehittämistoiveita palveluita kohtaan.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöistä induktiivista sisällönanalyysimenetelmää. Opinnäytetyön tuloksia on tarkoitus hyödyntää sosiaalisen kuntoutusjärjestelmän uudistuksessa erityisesti nuorten sosiaalisen kuntoutuksen kannalta sekä tarjota ajankohtaista tietoa ja työkaluja nuorten palveluiden kehittämiseen. Opinnäytetyömme aihe perustuu tutkimuksiin sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisestä, nuorten syrjäytymisestä sekä nuorten omien kokemusten esille tuomiseen.

Kvalitatiivinen tutkimus on ihmistieteiden ideaalin mukainen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tietoa hankitaan kokonaisvaltaisesti ja aineiston keruu tapahtuu luonnollisissa olosuhteissa. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.) Tutkimus käsitetään metodiseksi kokonaisuukseksi, jossa aineisto yhdistetään aineiston analyysiin (Tuomi 2006, 97).

Laadulliselle tutkimukselle on tavanomaista, että tutkimuksen kohteeksi valitaan vain muutama kohde, ja niistä saatua tutkimusaineistoa tulkitaan ja havainnoidaan. Tutkittua aineistoa analysoidaan ja argumentoidaan havaintojen ja tulkintojen perusteella. (Alasuutari s. a. a.) Tutkimuksessa käytetään aineistolähtöiseen perustuvaa analyysia (Tuomi 2006, 97). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat tulkintojen luotettavuus, mikä tarkoittaa sitä, ettei validiteettia voida mitata suoraan (Alasuutari s. a. b.). Laadullisessa tutkimuksessa ei haeta yleistettävyyttä (Tuomi 2006, 97).

Tutkimusongelma:

Tutkimusongelmana on selvittää nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta ja muista nuorten käyttämistä palveluista, sekä nuorten kehittämisehdotuksia palveluista.

Tutkimuskysymys 1:

Millaisia kokemuksia nuorilla on sosiaalisen kuntoutukseen palveluihin ohjautumisesta?

Tutkimuskysymys 2:

Millaisia kokemuksia kohtaamisesta ja osallisuudesta Starttipajan nuorilla on?

Tutkimuskysymys 3:

Kuinka nuorille suunnattua sosiaalista kuntoutusta voisi kehittää nuorten mielestä?

5.1 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelut

Haastattelu tarkoittaa henkilökohtaista haastattelua, jossa haastattelija haastattelee haastateltavaa suullisin kysymyksin. Haastattelun aikana haastattelija kirjaa muistiin haastateltavan vastaukset. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73.) Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, sillä koimme, että saisimme nuorilta parempia ja syvällisempiä vastauksia kuin esimerkiksi Webropol-kyselyn kautta. Teemahaastattelumenetelmän koimme selkeäksi ja toimivaksi, koska siinä teemat ohjaavat keskustelua varmistamalla, että halutuista teemoista saadaan aineistoa. Toisaalta taas puolistukturoidu teemahaastattelumenetelmä antaa mahdollisuuden myös avoimiin vastauksiin kysymyksen ulkopuolelta.

Yksi haastattelun eduista on sen joustavuus. Haastattelutilanteessa meillä oli mahdollisuus selventää haastattelukysymyksiä nuorille tarvittaessa, tarkentaa nuoren vastauksia ja käydä keskustelua. Pysyimme esittämään nuorelle haastattelukysymyksiä tilanteen mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73.)

Teemahaastattelu tarkoittaa puolistukturoidua haastattelumenetelmää. Menetelmässä valitaan etukäteen teemat ja teemoihin tarkentavat kysymykset, joiden mukaan haastattelutilanteessa edetään. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 75.) Näin saadaan haastateltavien ääni ja kokemukset paremmin esille. Yksi teemahaastattelun vahvuuksista on, että se ottaa huomioon yksilön subjektiiviset kokemukset ja tulkinnat (Hirsjärvi ja Hurme, 2008 48.) Yleensä teemahaastattelu pyritään järjestämään haastateltavalle turvallisessa ja rauhallisessa ympäristössä. Tällöin kommunikointi on luontevampaa, eikä haastattelutilanteessa ole häiriötekijöitä. Haastattelut voidaan toteuttaa esimerkiksi haastateltavan kotona, työpaikalla, koulussa tai jossakin julkisessa tilassa. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 73–74.)

Opinnäytetyön teemahaastatteluissa teemat olivat tausta, palveluohjaus, palveluissa oleminen, kohtaaminen, osallisuus ja lähitulevaisuus. Jokaisen pääteeman alle pohdimme tarkentavat lisäkysymykset. Haastattelutilanteessa puolistukturoidu menetelmä ilmeni siten, että jokaisen nuoren kohdalla sovelsimme haastattelun kulkua aina tapauskohtaisesti nuorten vastausten mukaan. Tulkitsimme haastattelutilanteita ja nuoren vastaushalukkuutta ja kysyimme tilanteen mukaan tarkentavia kysymyksiä. Olimme päättäneet etukäteen, että haastattelut pidettäisiin Tukeva-työvalmennussäätien tiloissa, koska koimme Tukevalla olevan helppo pitää haastattelut niin nuorille kuin meille.

Haastattelun onnistumisen vuoksi on tärkeää, että haastateltavat saisivat kysymykset luettavaksi ennen haastattelutilannetta, jotta heillä on aikaa rauhassa valmistautua kysymyksiin. Näin ollen haastattelija saa enemmän tietoa, eikä haastattelutilanne ole välttämättä niin jännittävä. Koska halusimme haastattelutilanteesta kaiken hyödyn irti, haastatteluajankohtien sopimisen yhteydessä kysyimme jokaiselta nuorelta, haluavatko he valmiiksi laaditun kysymyspaperin tutkittavaksi ennen haastattelua. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73.) Osa nuorista halusi tutustua haastattelukysymyspaperiin ennen haastattelua, joten heille toimitettiin kysymyspaperit hyvissä ajoin ennen haastatteluaita.

Puolistrukturoidun menetelmän vuoksi meidän oli helppo keskittyä jokaisen nuoren subjektiiviseen tarinaan tapauskohtaisesti, minkä koimme suureksi eduksi. Jokaisen nuoren tarina pääsi juuri niin paljon esille kuin nuori itse sitä halusi tuoda. Koemme, että saimme nuorilta syvällisempää tietoa kuin mitä olisimme saaneet täysin strukutoidulla haastattelumenetelmällä. Halusimme selvittää, miten nuoret itse kokevat palvelut, jossa ovat olleet ja/tai ovat, niissä olemisen ja miten nuori itse mahdollisesti haluaisi kehittää nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palveluita sekä muita nuorille tarkoitettuja palveluita. Haastattelumenetelmän avulla kohtasimme nuoren ja hänen tarinansa yksilönä. Opinnäytetyössämme tarkoituksemme teemahaastatteluista oli saada kaikki ylimääräinen aineisto pois tiivistäen kaikki oleellinen teemoittelun avulla.

5.2 Aineiston sisällönanalyysimenetelmä

Aineisto analysoitiin laadulliselle aineistolle tyypisellä sisällönanalyysimenetelmällä. Sisällönanalyysimenetelmällä on tarkoitus saada tutkittavasta asiasta tiivis ja yleinen kuvaus kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysillä dokumentteja analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä. Sisällönanalyysi tutkii inhimillisiä tekijöitä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103–104 ja 208.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli analysoida litteroitu aineisto sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen. Sisällönanalyysimenetelmän avulla pyrimme selkeyttämään haastattelujen sisältöä kadottamatta oleellista informaatiota.

Laadullinen analyysi voidaan jakaa kolmeen eri muotoon; aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 95). Opinnäytetyössämme käytämme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä käytetyt teoriat valikoituvat aineiston sisällön mukaan. Aineistolähtöisen analyysin eteneminen on induktiivista, kun yksittäisistä havannoista muodostetaan yleisiä havaintoja. Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään, silloin aineistosta karsitaan epäolennainen aineisto pois. Pelkistäminen voi tapahtua kahdella eri tavalla: informaation tiivistämällä tai pilkkomisella osiin. Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia sekä ryhmitellään alaluokkiin ja yläluokkiin. Kolmannessa vaiheessa aineisto abstrahoidaan, eli siitä luodaan teoreettisia käsitteitä. Teoreettisten käsitteiden luominen tehdään olennaisesta ja valikoidusta tiedosta. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 95–111.)

Teemoittelu on usein ensimmäinen tapa lähestyä aineistoa, jolloin teemoiksi yleensä valitaan aineistossa usein toistuvia aiheita (Eskola ja Suoranta 1998). Tutkimuksessa aineistonkeruu tehtiin teemahaastattelumenetelmällä, joten haastatteluissa esiintyneet teemat jäsenivät valmiiksi aineistoa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 93.) Ensimmäisessä vaiheessa opinnäytetyön aineisto pilkottiin osiin etsimällä litteroidusta aineistosta pääteemat, joita olivat: palveluohjaus, palveluissa oleminen, osallisuus, kohtaaminen ja lähitulevaisuus. Näistä pääteemoista etsimme olennaiset asiat, jotka alleviivasimme eri värisillä kynillä. Toisessa vaiheessa teimme pääteemoista käsitekartat ryhmittelemällä aineistoa niihin. Käsitekartat muokkautuivat ja täydentyivät aineiston analysoinnin edetessä Teemoittelamalla aineistoa saadaan jäsenettyä ja selkeytettyä.

Teemoittelemalla voidaan verrata tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa pilkkomalla ja ryhmittelemällä aineisto siinä esiintyvien aihepiirien eli teemojen mukaan. (Johdatus laadulliseen tutkimukseen s. a.) Teoreettisten käsitteiden luominen edellyttää, että olennaisesta ja valikoidusta tiedosta luodaan käsitteitä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 108-111.) Tässä opinnäytetyössä olimme jo valmiiksi muotoilleet teoreettiset käsitteet, joille etsimme vastineita tekstistä. Seuraavaksi on esimerkki aineistolähtöisestä sisällönanalysistä.

KUVIO 6. Nuorten kokemuksia palveluohjauksesta sosiaaliseen kuntoutukseen.

Aineiston analyysissä litteroitu aineisto luettiin huolellisesti läpi, jotta se pystyttiin jäsentämään ja jakamaan teemoihin. Teemojen nimeämisen jälkeen jaoimme teemat alaluokkiin aineistossa esiintyvien ja toistuvien aiheiden mukaan. Alaluokat on tiivistetty alkuperäisistä vastauksista. Tässä kuviossa teemana eli pääluokkana on palveluohjaus. Pelkistimme vastaukset seuraaviin alaluokkiin: jatko-ohjautuminen, palveluun pääseminen ja sosiaalityöntekijän apu palveluohjauksessa. Kokoimme kuvioon kunkin alaluokan kohdalle sopivia sitaatteja litteroidusta aineistosta. Alaluokka sosiaalityöntekijästä apua palveluohjauksessa muodostui ja pelkistyi useamman nuoren kokemuksesta ja kertomuksesta siitä, että sosiaalityöntekijä oli ollut isona apuna palveluohjauksessa. Alaluokka palveluun pääseminen muodostui jokaisen nuoren vastauksesta, kun jokaiselta nuorelta kysyttiin hänen kokemuksiaan ohjautumisesta palveluihin. Sisällönanalyysissä on muutaman nuoren kommentit palveluun pääsemiseen liittyen. Usealla nuorella oli lisäksi kokemusta siirtymisestä palvelusta toiseen, joten saimme alaluokan jatko-ohjautuminen.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellistä tutkimustyötä on hyvä tieteellinen käytäntö ja lainsäädäntö. Hyvään tieteelliseen käytäntöön tutkimusetiikan mukaan kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus koko tutkimustyössä; tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä koko tutkimuksen arvioinnissa. Tutkimuksessa sovelletaan tieteelliselle tutkimukselle asetettuja kriteereitä ja eettisesti perusteltuja menetelmiä. Tässä opinnäytetyössä toteutuu tutkimuksen suunnitelmallisuus ja se toteutetaan tieteelliselle tutkimukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä sen tulokset uskottavia, kun se on tehty hyvän tieteellisen käytännön vaatimusten mukaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta s. a.)

Tässä opinnäytetyössä lähtökohtana on pidetty ihmisarvon kunnioittamista tiedon hankinnassa ja tutkimustulosten raportoimisessa. Tutkimuksen teemahaastatteluun osallistuneet nuoret ovat osallistuneet vapaaehtoisesti. Nuoret lupautuivat tutkimukseen perehtymisen jälkeen. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2014, 25.) Tutkijoina meitä ohjaavat Sosiaalialan vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudet, jotka ovat sosiaalihuollon asiakkaan asemaan ja oikeuksista koskevassa laissa säädetty (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 14–15).

Aihetta valittaessa on hyvä pohtia eettisesti, miksi tutkimukseen ryhdytään ja kenen tarpeista käsin tutkimusta lähdetään toteuttamaan (Tuomi ja Sarajävi 2009, 129). Opinnäytetyön aihe valikoitui työharjoittelupaikka Starttipajan työntekijöiden toiveesta. Työntekijöiden toiveena oli, että nuorten kokemuksia saataisiin esille, jotta sosiaalisen kuntoutuksen palveluita ja muita nuorten palveluita voitaisiin kehittää enemmän nuorten tarpeiden mukaan. Kohdejoukko valikoitui Kuopion Starttipajan nuorista.

Teemahaastatteluita varten pohdimme tutkimukseen pääteemat. Pääteemat ovat palveluohjaus, palveluissa oleminen, kohtaaminen, osallisuus ja lähitulevaisuus. Pääteemojen alle muotoilimme alakysymykset. Haastatteluihin pyysimme yhtätoista Starttipajan nuorta osallistumaan, joista kahdeksan

halusi osallistua. Haastattelut toteutimme touko-kesäkuussa vuonna 2018 Tukeva-työvalmennussäätiön tiloissa. Haastatteluajankohdat ja -paikat sovimme nuorten kanssa Whatsapp-sovelluksen kautta. Nuorilla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen haastattelun, kirjoittamisen tai kuvittamisen kautta sen mukaan, mikä kullekin nuorelle on luontevinta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret halusivat osallistua haastattelun avulla.

Haastateltavien etsimiseksi teimme saatekirjeen Starttipajan tiloihin (ks liite 1). Toisen meistä ollessa työharjoittelussa Starttipajalla nuorten kanssa tuli keskusteltua hyvissä ajoin opinnäytetyöstä; sen aiheesta, sisällöstä ja tavoitteista sekä haastateltavan oikeuksista ja koko opinnäytetyön prosessista. Kun haastateltavien etsintä tuli ajankohtaiseksi, kiinnostuneilta nuorilta kysyttiin uudestaan mielenkiintoa osallistua opinnäytetyöhömmme. Suurin osa nuorista koki tärkeäksi osallistua tutkimukseen. Koimme eettisesti oikeaksi kertoa ja keskustella opinnäytetyöstämme sekä halusimme, että nuoret tietävät tarkoin, mihin tutkimukseen he ovat osallistumassa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73).

Ennen tutkimusta haastateltaville kerrottiin tutkimuksen toteutustavat, tavoitteet sekä haastateltaville nuorille mahdolliset hyödyt ja riskit (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Haastattelutilanteet voivat aiheuttaa haastateltaville esimerkiksi stressiä ja muutoksia minäkuvassa (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 20). Haastateltaville kerrottiin, että tutkimus on täysin vapaaehtoinen, eli sen pystyy keskeyttämään, jos siltä tuntuu (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Haastateltaville nuorille kerrottiin aineistojen käsittelymenetelmästä ja aineiston hävittämistavasta. Haastatteluiden alussa jokaiselta nuorelta kysyttiin suullinen lupa haastatteluiden äänittämiseen. Kerroimme nuorille haastattelun kulusta ja heidän oikeuksistaan haastattelussa. Saimme luvan kaikkien haastatteluiden äänittämiseen. Litteroimme kaikki haastattelut heinäkuussa 2018 ja analysoimme aineiston saman vuoden elokuussa. Opinnäytetyön raportin työstämme elo-lokakuussa. Tulemme esittämään valmiin opinnäytetyömme hyvinvointikonferenssissa Kuopiossa 7.11.2018 Microkampuksella.

Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys ilmaisee, mittaako tutkimusmenetelmä sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää. Kun tutkimuksen validiteetti on hyvä, tutkimustieto on arvokasta ja tutkimuksen strategiassa on onnistuttu. (Hiltunen 2009.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmänä. Halutessamme selvittää yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti nuorten kokemuksia palveluohjautumisesta, palveluissa olemisesta, kohtaamisesta ja osallisuudesta sekä mahdollisista kehittämis ehdotuksista. Siksi teemahaastattelumenetelmä koettiin tähän hyväksi.

Tutkimuksessa tutkijan eettinen velvollisuus on tuoda sellaista tietoa ilmi, mikä on mahdollisimman todennettua ja varmaa (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 20). Tutkimuksen reliabiliteetti eli luotettavuus on hyvä silloin, kun käytetty tutkimusmenetelmä mittaa luotettavasti haluttua tutkimusilmiötä. Luotettavuudessa on kyse siitä, että tulokset ovat luotettavia ja niitä voi perustellusti yleistää. (Hiltunen 2009.) Laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole yleistää (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 74). Opinnäytetyössä haastateltavat nuoret valittiin Starttipajalta. Tämän tutkimuksen ei ole tarkoitus yleistää, vaan

tuoda ilmi nuorten henkilökohtaisia kokemuksia palveluohjautumisesta, kohtaamisesta ja osallisuudesta sosiaalisen kuntoutuksen palveluissa sekä sosiaalisen kuntoutuksen verkostoissa. Tutkimuksen avulla selvitettiin myös heidän kehittämistoiveitaan sosiaalisesta kuntoutuksesta ja muista nuorten käyttämistä palveluista.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden uhka on, että tutkija on itse tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, näin ollen tulkintaan ja havainnointiin voivat vaikuttaa haastateltavan taustat, kuten sukupuoli, ikä ja uskonto. Tutkimukseen osallistujien taustat kuvataan tutkimuksen tulokset-osiossa. Aineisto perustuu nuorten kokemuksiin, jolloin kerätyn tiedon ei tarvitse olla faktatietoa, jotta tutkimus olisi uskottava. Yksi luotettavuuden kriteereistä on, että tutkija on arvioinut tutkimustilanteen ja siihen vaikuttavat mahdolliset ulkoiset tekijät. Tässä opinnäytetyössä raportti on muodostettu niin yksityiskohtaisesti että lukija saa perustelut tutkimuksessa käytetyille ratkaisuille. On tärkeää, että tutkija ottaa huomioon myös ne seikat, joita ei pysty ennakoimaan. Tämä tutkimus on toteutettu tieteellisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 136–139.)

Tutkimuksen kaikissa vaiheissa on noudatettu rehellisyyttä ja luotettavuutta. Toisten tekstejä ei ole plagioitu, vaan jokaiseen tuotettuun aineistoon on merkitty lähde ja sitaatit tarkasti, niin kuin ne ovat alkuperäisissä lähteissä. Tutkimuksen tuloksia ei ole yleistetty eikä kaunisteltu. Raportointi on toteutettu siten, ettei se ole harhaanjohtavaa, eikä tulos vääristynyt. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2014, 26.) Teemahaastattelut litteroitiin ja aineiston analysointi toteutettiin siten, että haastateltavien yksityisyydensuoja säilyi (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 131). Litterointi tarkoittaa, että nauhoitettu puhe- tai muotoinen aineisto kirjoitetaan puhtaaksi. Aineisto on helpompi käsitellä ja analysoida, kun se on kirjallisessa muodossa. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Litteraation tasoja voidaan luokitella esimerkiksi refleктоivaan-, perus-, eksakti eli sanatarkkaan litterointiin ja keskusteluanalyttiseen litterointiin. Eksakti eli sanatarkka litterointi tarkoittaa, että aineistosta litteroidaan kaikki puhe. Aineisto litteroidaan sanasta sanaan siten, ettei puhekielisyyttä tai täytesanoja poisteta litteroinnissa. (Aineistohallinnan käsikirja 2017.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin sanatarkkaa litterointia. Litteroinnista jätettiin pois tauot ja haastattelutilanteita häiritsevät ulkoiset tekijät, sillä niiden ei koettu vaikuttavan aineiston tulkittavuuteen. Litteroiduissa aineistoissa ei käytetty haastateltavien oikeita nimiä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.) Haastateltavien puherepliiikit merkittiin haastateltavien etunimien ensimmäisen kirjaimen mukaan. Litterointien jälkeen haastattelut poistettiin äänilaitteesta. Litteroiduista aineistoista on poistettu kohdat, joilla haastateltavat voitaisiin tunnistaa. Äänitykset poistettiin äänilaitteesta heti, kun haastattelut oli siirretty litterointia varten tietokoneelle salasanan taakse.

Opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia analysoidaan kriittisesti. Tutkimuksen johtopäätökset perustellaan. Haastateltavien nuorten kommentit tuodaan selkeästi esille sitaattien muodossa eroteltuna johtopäätöksistä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään analysoidut tutkimustulokset. Tutkimukseen kysyttiin mukaan yksitoista henkilöä, joista kahdeksan osallistui. Kaikki kahdeksan vastausta olivat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä, joten jokainen haastattelu analysoitiin. Teemahaastattelu koostui kuudesta teemaosioista ja 34:stä teemoihin liittyvistä alakysymyksistä. Puolistrukturoiduissa teemahaastatteluissa selvitettiin Starttipaja-nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta: kohtaamisesta, osallisuudesta, palveluissa olemisesta, palveluohjauksesta sekä kehittämissuhteita nuorten sosiaaliseen kuntoutukseen sekä muihin nuorten palveluihin. Haastatteluissa selvitettiin lisäksi nuorten taustatietoja ja heidän tulevaisuuden suunnitelmiaan ja toiveitaan. Haastattelussa keskusteltiin nuorten kanssa myös heidän tulevaisuuden suunnitelmistaan ja toiveistaan, mutta vastauksia ei ole avattu tutkimuksen tuloksissa. Tulevaisuudesta keskusteleminen toimi ikään kuin vuorovaikutustilanteessa luonnollisena osana keskustelun ja haastattelun päättämistä, eikä tulevaisuuden suunnitelmien avaamisessa olisi ollut tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa.

Vastausten informaatiivisuus määräytyi haastateltavan luonteen ja kokemusten mukaan. Tulokset esitellään tässä osiossa teemahaastatteluissa käytettyjen teemojen mukaan. Ne ovat palveluohjaus, palveluissa oleminen, kohtaaminen ja osallisuus. Käytetyt teemat liittyvät tämän opinnäytetyön teoriakäsitteisiin. Tulkintojen ja johtopäätösten tueksi puhtaaksi kirjoitetusta aineistosta on tuotu esille lainauksia haastateltavien vastauksista. Sisällönanalyysimenetelmällä tuotetut keskeiset tulokset on tummennettu tekstissä.

6.1 Nuorten taustatiedot

Taustakysymyksiä-osiossa selvitettiin nuoren ikä, onko nuori käynyt peruskoulun ja mitä nuori on tehnyt peruskoulun jälkeen ennen kuin hän pääsi ensimmäiseen sosiaalipalveluun. Lisäksi selvitettiin, kuinka pitkään nuori on ollut palveluiden piirissä ja kuinka pitkään poissa palveluista. Haastateltavamme olivat tutkimuksen aikana iältään 19–25-vuotiaita. Haastateltavista naisia oli 75 prosenttia ja miehiä 25 prosenttia. Seuraavassa taulukossa on koottuna tutkimukseen osallistuneiden nuorten taustatietoja.

TAULUKKO 1. Haasteltujen nuorten taustatiedot

	Prosenttiosuus vastaajista
Peruskoulu käytyä	100 %
Toisen asteen tutkinto suoritettuna	50 %
Keskeytetty koulutus	62,5 %

Kaikki haastateltavat olivat käyneet peruskoulun, ja 50 prosenttia heistä oli myös toisen asteen tutkinto. Haastateltavista 62,5 prosenttia oli keskeyttänyt yhden tai useamman toisen asteen koulutuksen. Tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä ei ollut haastatteluhetkellä koulutus- tai työpaikkaan.

Haastatelluilla nuorilla oli monipuolisesti kokemusta palvelujärjestelmästä niin sosiaali- kuin terveydenhuollon palveluista. Yleisimpiä haastateltavien nuorten käyttämiä palveluita olivat erilaiset mielenterveys- ja kuntoutuspalvelut. Osalla nuorista oli kokemusta tukiasumismuodoista. Suurimmalla osalla haastateltavista nuorilla oli oma sosiaalityöntekijä tukena kuntoutusprosessissa.

Keskimäärin haastateltavat nuoret olivat aloittaneet ensimmäisen palvelun yläasteikäisinä. Haastateluista selvisi, että yleisimpiä syitä sosiaaliseen kuntoutukseen hakeutumiseen olivat mielenterveysongelmat, kuten masennus ja uupuminen eli burn out. Suurin osa haastatelluista nuorista oli ollut jossain vaiheessa täysin pois sosiaalisesta kuntoutuksesta. Haastateluissa selvisi, että pisin koulutuksesta, työelämästä ja palveluista poissa vietetty aika on kolme vuotta. Keskimäärin haastatellut nuoret olivat olleet palvelujärjestelmän, koulutuksen ja työelämän ulkopuolella 9,4 kuukautta.

6.2 Palveluohjaus sosiaaliseen kuntoutukseen

Tässä opinnäytetyössä palveluohjauksella tarkoitetaan nuoren pääsemistä ensimmäiseen sosiaalisen kuntoutuksen palveluun ja siirtymistä palvelusta toiseen. Palveluohjausta koskevassa osiossa selvitettiin, miten nuori ohjautui ensimmäiseen sosiaalisen kuntoutuksen palveluun ja millä aikataululla se onnistui. Osiossa selvitettiin, onko palveluohjauksessa ollut haasteita. Haastateltavista nuorista 25 % oli ohjautunut sosiaalityöntekijän, 50 % itsenäisesti ohjautunut ja 25 % nuorista oli ohjautunut jonkun muun tahon kautta. Itse ohjautumisella tarkoitetaan sitä, että nuori ottaa itse yhteyttä johonkin sosiaalisen kuntoutuksen palveluun.

Pääosin nuoret kokivat, että ensimmäiseen palveluun pääseminen oli haastavaa. Nuorten mielestä syitä haastavuteen loivat byrokratia, pitkät jonotusajat ja palveluiden resurssien vähyys. Nuorilla oli kokemus, että työntekijöitä oli liian vähän asiakasmääriin nähden. Kysyttäessä eräältä nuorelta, oliko ensimmäiseen palveluun pääseminen hänen tilanteeseensa nähden sopiva aika, vastaa eräs nuori seuraavanlaisesti:

Kyl se tuntu turhan pitkältä, että mulla niiku oireilut ja oireet ja sellaset paheni hirveesti siinä odottelun aikana, että kun ei saanu mitään keskustelua puuta tai mitään.

Nuoret kokivat, että ensimmäiseen palveluun pääsemiseen odottelu tuntui turhauttavalta. He olisivat tarvinneet heti tukea ja apua omaan elämäntilanteeseensa.

Siinä just se kaks viikkoo oli ihan liikaa, et mä meinasin flekmatisoitua täysin ja jäähä kotiin sillee makaa ja olla sillee, et ei tästä tuu mitään. Et siinä se ois ollu tosi tärkeätä, et se ois alkanu siinä heti, koska mä olin ollu siinä vaiheessa jo neljä kuukautta pois koulusta.

Nuorten vastauksista kävi ilmi, että itseohjautumisessa haasteena oli omien voimavarojen vähyys. Kun palveluiden piiriin pääseminen koettiin haasteelliseksi, jatko-ohjautumisesta taas oli myönteisempiä kokemuksia. **Palvelusta toiseen siirtyminen oli nuorten kokemuksen mukaan sujuvaa**, eikä siihen liittynyt niin paljon byrokratiaa ja odottelua kuin ensimmäiseen palveluun pääsemisessä. *”..Kun on saanu jalan oven väliin silleen, niin sit on niinku kaikki menny aika sujuvasti.”*

Ne nuoret, joilla oli tukena ollut sosiaalityöntekijä, kokivat että omasta sosiaalityöntekijästä oli paljon apua ensimmäiseen palveluun ohjautumisessa ja jatko-ohjautumisessa.

Eräs haastateltava toteaa seuraavanlaisesti: *" Tai siis sielläki kävi niinku sosiaalityöntekijä ja se, että mulla on ollu sosiaalityöntekijä, nii se on helpottanu tosi paljon".* Nuoret kokivat sen hetkisen palvelun ja sosiaalityöntekijän olevan tukena jatko-ohjautumisessa.

6.3 Starttipaja-nuorten kokemuksia palveluissa olemisesta

Palveluiden piirissä olemista koskevassa osiossa on selvitetty sitä, mitkä asiat ovat menneet palveluprosessissa hyvin, mihin asioihin nuori on tyytyväinen omassa prosessissaan ja onko nuori kokenut palveluiden olleen hänen tarpeitaan vastaavia. Osiossa haettiin vastausta siihen, ovatko palvelut ja niiden kesto kohdanneet nuoren ja hänen tarpeensa, ja ovatko ne olleet nuoren tarpeisiin riittäviä. Aineisto vastasi myös kysymykseen siitä, ovatko nuoret saaneet palveluita silloin, kun ovat niitä tarvinneet.

Nuorten vastauksista selviää, että matalankynnyksen periaate toimii, sillä he ovat kokeneet saavansa avun yhdestä paikasta, eikä heidän ole tarvinnut mennä "luukulta luukulle". **Nuoret, joilla on oma sosiaalityöntekijä käytössään ovat kokeneet, että sosiaalityöntekijästä on ollut merkittävää apua palveluiden löytämisessä,** niihin siirryttäessä ja palveluissa olemisessa. Vastauksista selviää, että kaikki nuoret kokivat, että heitä on haluttu auttaa, mutta osa nuorista oli sitä mieltä, että työntekijät eivät pysty tekemään nuorten hyväksi kaikkea sitä, mitä haluaisivat. Tästä johtuen osa haastateltavista on sitä mieltä, että työntekijöitä on usein käytettävissä liian vähän. Eräs nuori toteaa seuraavanlaisesti:

Et kaikki, ketkä on ollu mun kanssa tekemisissä, niin on niinku selkeesti ajatelleet vaan mun parasta ja halunneet mua eteenpäi asioissa.

Kaksi nuorta koki, että työntekijät vaihtuvat liian usein, eikä työntekijän ja asiakkaan välille siksi pääse muodostumaan luottamuksellista suhdetta.

...siellä aina ne työntekijät vaihtu jatkuvasti ja mul oli varmaan viis eri työntekijää, että jokaisen kanssa joutu aina alottaa periaatteessa alusta, et sieltä ei vaan periaatteessa saanu yksilöllistä niiku apua...Että ei siinä voi muodostua semmosta, semmosta luottamuksellista suhdetta.

Toisella nuorella oli melko samankaltaiset kokemukset. Hänen tilanteessaan terapeutti vaihtui josain vaiheessa todella usein, eikä hän kokenut silloin terapiasta olleen hyötyä hänen tilanteelleen, sillä terapeutin täytyi kysellä samat asiat uudestaan.

Pääosin nuoret kokivat, että palvelut ovat vastanneet heidän tarpeitaan, mutta kestoltaan palvelut saisivat olla yksilöllisempiä. Eräs nuori kertoo kokemuksiaan palveluiden tarpeellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta seuraavanlaisesti:

Ajoittain kyllä, ajoittain ei, että niikun kaiken kaikkiaan täällä startilla koko ajan lyhennetään sitä aikaa, et miten pitkään siellä saa olla ja näin että, että nämä päättäjät ei aina ymmärrä niinkun että se ei aina muotti, että esimerkiks, ku on tää terapia nii ei se ole et kolme vuotta maksetaan ja sit ihminen on terve...

Kyseinen nuori kokee, että nuorten palveluita supistetaan, vaikka nuorten tarpeet niille palveluille eivät pienene.

Vastauksista selviää nuorten kokevan palveluiden olevan monipuolisia ja hyviä, kunhan niihin päästään. **Yleisesti ottaen nuoret kokivat palveluiden ja työntekijöiden olleen hyviä, mutta byrokraatia ja resurssit ovat haaste.** Aineistosta ilmenee lisäksi osan nuorista kokevan työntekijöiden olevan helposti lähestyttäviä ja heidän kanssaan on helppo keskustella.

6.4 Kohtaaminen sosiaalisessa kuntoutuksessa

Tässä opinnäytetyössä kohtaamisella tarkoitetaan sitä, kuinka sosiaalialan ammattilainen on ottanut nuoren vastaan. Kohtaamiseen sisältyvät sekä sanaton että sanallinen viestintä ja muut vaikuttavat tekijät. Sanattomalla viestinnällä tarkoitetaan elekieltä, läsnäoloa, äänensävyä ja kokonaisvaltaista suhtautumista asiakkaaseen. Kohtaamisosiossa selvitettiin, millaisia kokemuksia nuorella on kohtamisesta ja kohtelusta sosiaalisessa kuntoutuksessa; onko nuorta kohdeltu tasavertaisesti, onko nuori tullut kuulluksi ja miten nuori toivoisi, että häntä kohdeltaisiin.

Kaikilla haastateltavilla oli enimmäkseen hyviä kokemuksia kohtaamisesta ja kohtelusta sosiaalisen kuntoutuksen palveluissa. Kukaan nuorista ei ollut täysin pettynyt saamaansa kohteluun. Aineistosta ilmeni ainoastaan muutamalla kokemus vähättelystä ja epämiellyttävästä kohtamisesta. Yhden nuoren mielenterveysongelmia oltiin esimerkiksi vähätelty palvelun vastaanotolla.

Kaikki nuoret ovat kokeneet, että heidät on kohdattu yksilönä. Yksi nuori kertoo esimerkiksi, että hänet *"on kohdattu yksilönä, eikä ole yritetty tunkea mihinkään liialliseen muottiin."* Nuoret ovat kokeneet tullessa kohdatuiksi tasavertaisina henkilöinä, mihin yksi nuori piti esimerkiksi syynä ammattitaitoisia työntekijöitä.

Nuoret ovat tyytyväisiä saamaansa kohteluun ja kohtaamiseen sosiaalisen kuntoutuksen palveluissa. Osa nuorista kertoo haastatteluissa, että kun hänet otetaan tosissaan, motivaatio kuntoutumiseen pysyy yllä.

...no siis ihan vaan niiku ketä tahansa muuta ihmistä. Ei vähätellä, muttei myöskään nosteta jalustalle. Ihan vaan niiku kanssaihminenä ja koska niinkun sitä.. se niinkun yhtäläillä se vähättely ja jalustalle nostaminen on niiku, ettei siitä oo mitää hyötyä kenellekkään.

Kaikki haastateltavat nuoret kokevat, että heidät on otettu tosissaan ja heidät on kohdattu kokonaisvaltaisesti. Yksi haastateltava kertoo, että hänet on kohdattu *"silleen myötätuntoisesti, että niiku kun on silleen paljon ongelmia ja asioita mielen päällä, nii se helpottaa kyl, ku saa*

sanottua ne asiat.” Nuoret ovat kokeneet, että heidän asioihinsa ollaan aidosti kiinnostuneita, mikä on välittynyt nuorille itselleen.

6.5 Kokemuksia osallisuudesta

Tässä opinnäytetyössä osallisuudella tarkoitetaan nuoren osallistumista oman palveluprosessinsa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioimisessa. Osallisuuteen vaikuttaa nuoren oma asenne, halu ja innokkuus sekä siihen ammattilaisten antamat mahdollisuudet. Tästä teemasta selvitettiin kysymällä seuraavia asioita: ovatko nuoret saaneet vaikuttaa omiin palveluihinsa ja niiden suunnitteluun, miten nuori näkee oman roolinsa palveluihin ohjautumisessa ja niissä olemisessa

Kaikki nuoret kokivat, että he ovat saaneet vaikuttaa omiin palveluihinsa ja niiden suunnitteluun. Nuoret kokivat myös, että heitä kuunnellaan ja mielipiteitä kysytään sekä niillä on merkitystä. Kukaan nuorista ei kokenut, että hänet olisi jätetty täysin oman palveluprosessinsa suunnittelun ulkopuolelle. Osa haastateltavista mainitsi erikseen, että heitä on aktivoitu ja haastettu sopivasti ottamaan vastuuta omasta palveluprosessistaan.

..ihmetyttäis jos joku muu sinun omiin palveluihin pystyis vaikuttaa ihan niinku liialti. Sillonhan se ois outoo, et järjestelmän uhri, yksi nuori toteaa.

Kaikille nuorille oma osallisuus omien palveluiden suunnittelussa ei ole ollut aina itsensäselvyys.

..mutta nyt sitten täällä (Starttipajalla) on ollu ehkä enemmän se, että se on niiku minä, joka päättää siitä asiasta, varsinkin (erään Starttipajan työntekijän) jälkeen. Se on aika hyvin iskenyt päähän sen, että se on mun asia, minä päätän siitä ja vaan minä voin tehdä sille asialle jotaki, muut voi olla auttamassa, mut mä teen ne päätökset. Et se on niiku täällä tullu sitte.

Haastattelujen perusteella heidän osallistamisensa on ollut hyväksi, ja he ovat oppineet ottamaan vastuuta omasta elämästään ja kuntoutumisestaan. Haastateltavien nuorten vastauksista käy ilmi, että **nuoret kokevat tärkeänä oman roolinsa omassa kokonaisvaltaisessa palveluprosessissaan.**

Siis se on kyllä mun mielestä tosi tärkeä, koska mun mielestä senhän kuntoutuja ite tietää ainaki toivottovasti jollain tasolla, et mitä hän tarvitsee... Et kyllä se ratkasee tosi paljon se oma panos.

6.6 Kehittämisehdotuksia sosiaaliseen kuntoutukseen

Haastatteluissa nuorilta kysyttiin terveisiä henkilöille, jotka suunnittelevat sosiaalisen kuntoutuksen palveluja nuorelle. Koska yksi tämän opinnäytetyön tavoitteista oli tarjota ajankohtaista tietoa ja työkalu nuorten palveluiden kehittämiseen, tähän osioon on poimittu aineistosta nuorten antamat kehittämisideat ja palautteet. Haastatelluilla nuorilla on kaikilla kokemusta sosiaalisesta kuntoutuksesta, joten kehittämisideat ja palaute perustuvat tähän tutkimukseen valikoituneiden nuorten kokemukseen. Haastattelujen avulla nuorilta saatiin myös paljon positiivista palautetta sosiaalisen kuntoutuksen

sen palveluista. Niitä käsitellään myöhemmin tässä luvussa. Keskeiset tulokset on tuotettu sisälönanalysimenetelmällä, jotta saimme koottua keskeiset vastauksissa ilmenevät kokemukset yhteen.

Kehittämisehdotuksia kohtaamisesta nuorilta tuli seuraavanlaisia; nuoret kokevat, että **heidät pitäisi ottaa tosissaan. He halusivat muistuttaa, että myös nuorilla on kyky ajatella, tuntea ja tehdä valintoja sekä päätöksiä. Luottamuksellisen suhteen rakentumisen kannalta työntekijöiden vaihtuvuus on nuorten mielestä ongelma.** Olisi hyvä, jos työntekijöiden vaihtuvuus pystyttäisiin minimoimaan. Täten nuoren kannalta kohtaaminen työntekijän kanssa parantuisi ja luottamuksellisen suhteen rakentuminen mahdollistuisi.

Kehittämisehdotuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta **nuoret toivovat, että kuntoutuspalveluiden kesto kullakin nuorella olisi yksilöllisempää.** Nuoret kertovat esimerkiksi, että Starttipajalla on mahdollisuus tehdä korkeintaan puolen vuoden sopimuksia. Nuoret kokivat, ettei palveluille suunnatut kestot välttämättä aina vastaa heidän tarpeitaan. Haastateltavien nuorten vastauksista ilmeni, että nuorten palveluita ei saisi vähentää, sillä nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palveluille on entistä enemmän tarvetta.

...no tottakai määhän semmosta yksilöllistä niinku apua ja semmosia kohtaamisia tietty niinku toivoisin. Että siihenhän se kaikki perustuu, että nuoret on yksilöllisiä ja jokaisella on omat juttunsa ja tarpeensa et ne pitäis niinku mennä kaiken tavallaan muun eelle

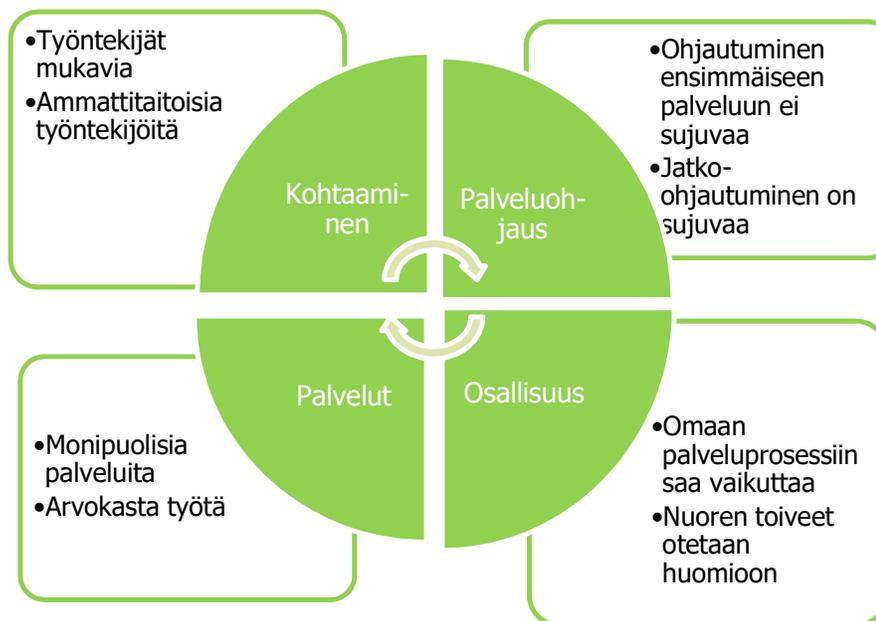
Palveluohjauksesta nuorilta tuli seuraavanlaisia kehittämistoiveita: **palveluiden mainostamisesta sosiaalisessa mediassa, vähemmän byrokratiaa ja enemmän matalan kynnyksen palveluita.**

No joo kyllä ne ois voinu välttää ja kyllä niitä pystyy tulevaisuudessakin välttämään silleen, että niiku annettas ehkä vähän lisää rahotetta niihin palveluihin ja silleen, että pystyis niiku ottamaan sen verran henkilökuntaa, kun tarvii niikun ihmismäärään nähden

Osa nuorista koki, että palveluita ei tarpeeksi mainosteta, jolloin nuori ei välttämättä saa tietoa mahdollisista tarvittavista palveluista.

...Ku ei nuoret nykyaikana varmaankaa silleen samalla tavalla seuraa jotai ilmoitustauluja niiku vanhemmat ihmiset... Nykyaikana kaikki on netissä, nii silleen toivois sinne sitä näkyvyyttä myös

Osa haastatteluun osallistuneista nuorista oli sitä mieltä, että Suomessa tarvittaisiin valtakunnallinen mielenterveyskysely, joka toteutettaisiin esimerkiksi peruskoulun lopussa, ja se olisi kaikille pakollinen. He uskoisivat tämän tehostavan syrjäytymisen ehkäisemistä, sillä mahdollisiin mielenterveysongelmiin pystyttäisiin kyselyn avulla reagoimaan nopeasti. Seuraavaan kuvioon (6) on koottu nuorilta saatua palautetta sosiaalisesta kuntoutuksesta.

KUVIO 7. Starttipaja-nuorten antama palaute sosiaalisesta kuntoutuksesta ja sen verkostoista

Nuorten vastausten perusteella voidaan todeta, että sosiaalisen kuntoutuksen ammattilaisilla on asiakaslähtöinen työote. **Nuoret kokevat, että työntekijöillä on aito halu ja kiinnostus auttaa nuorta.** Nuoret kokevat lisäksi, että työntekijät ovat ammattilaisia, jotka tietävät, mitä tekevät. Ohjautumisesta tuli positiivista palautetta jatko-ohjautumisesta. Nuorten mielestä jatko-ohjautuminen on sujuvaa.

Aineistosta käy ilmi, että **nuoret kokevat itse voivansa vaikuttaa oman sosiaalisen kuntoutuksen palveluprosessiin.** Nuoret antoivat palautetta myös palveluiden monipuolisuudesta. He ovat tyytyväisiä palveluihin, ja niistä on ollut heille paljon apua. Hyötyä lisää se, että he saavat itse vaikuttaa oman palveluprosessiinsa, ja heidän toiveet palveluprosessin kulusta otetaan yksilöllisesti huomioon. Eräs nuori toteaa:

...siellä (Starttipajalla) nähään niin vahvasti ihmiset yksilöinä. Et niinkun siellä ei niinkun laiteta ihmisiä samoihin muotteihin, vaan siellä jokainen nuori on niinkun oma persoonansa. Jokaselle tehdään asiat heille sopivalla tavalla...että siitäkkin näkee, että kuin hyvä paikka se on monille ihmisille.

Kehittämisehdotuksista ja palautteesta nuorten vastauksista käy ilmi nuorten arvostus sosiaalisen kuntoutuksen palveluja ja työntekijöitä kohtaan. Nuoret uskovat, että palveluiden epäkohdat eivät johdu työntekijöistä, vaan työntekijöiden resurssipulasta ja byrokratiasta. Nuoret kokevat sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden olevan monipuolisia.

...ensinnäkin, että hirveen tärkeätä työtä ne tekee. Että se on pakko sanoa kaikille. Iso arvostus ja varmaan paljo kiitoksia kaikille henkilöille, jotka sitä tekee ja kannustaa nuoria ja innostaa, innostaa eri paikkoihin menemään.

Kokonaisuudessaan olisi tärkeää, että palveluihin olisi helpompaa hakeutua, ennaltaehkäisevää työtä ja resursseja lisättäisiin sekä nuorten omaa ääntä kuultaisiin. Myös Sosiaali- ja Terveysministeriön työryhmän ehdotuksessa nuorten kuntoutusprosessista käy ilmi, että nuorten monimutkaisiin ongelmatilanteisiin ei ole pystytty vastaamaan tarpeeksi ajoissa tai kattavasti. Merkittävää olisi, että julkisessa palvelujärjestelmässä pystyttäisiin tunnistamaan nuoret, joiden toimintakyky on selkeästi heikentynyt, jotta nuori saataisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kuntoutuspalveluiden piiriin. Nuorten matalan kynnyksen palvelupisteet ovat näyttäneet tärkeänä asiana nuorten palvelujen kehittämisessä, joten resurssien lisääminen matalankynnyksen palveluihin olisi ehdottoman tärkeää (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän muistio 2017:41).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Merkittävää on, että nuorille suunnatut sosiaalisen kuntoutuksen palvelut kohtaavat nuorten tarpeet. Suuressa roolissa on ennaltaehkäisevä työ ja varhainen reagoiminen nuoren tilanteeseen. On tärkeää, että sen lisäksi, että nuoret löytävät palvelun, he myös pääsevät palveluun ilman viivettä. Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli selvittää nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta sen kehittämistä varten.

Ensimmäiseen palveluun pääseminen on haastavaa. Byrokratia, liian pitkät jonot ja vähäiset resurssit ovat tähän syynä (ks. Aaltonen, Berg ja Ikäheimo). Näiden takia palveluihin pääsemiseen menee usein liikaa aikaa, mikä saatujen vastausten mukaan on haitaksi nuoren tilanteelle. Jatko-ohjautuminen puolestaan on nuorten kokemusten mukaan helpompaa ja nopeampaa. Tällöin nuori ei ole yksin, vaan hänellä on sen hetkinen palvelu ammatillisineen tukenaan, eikä byrokratiasta selviytyminen ole niin merkittävää.

Tulosten perusteella voidaan päätellä, että nuoret kokevat saavansa hyvin apua tilanteensa parantamiseksi, kun ovat päässeet palveluiden piiriin. Vastausten mukaan nuorten tilanne otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti. Starttipajan nuoret kokevat saavansa olla osallisena palveluprosessinsa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden järjestäjät ja verkostot tekevät hyvää yhteistyötä, mikä on tulkittavissa nuorten kokemuksista sujuvasta ja helposta jatko-ohjautumisesta. Palveluohjaus on yksinkertaista, jos paikka on matalan kynnyksen paikka, ja sen periaate toteutuu. Nuoret antoivat hyvää palautetta työntekijöiden asiakaslähtöisestä työtteestä, sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden monipuolisuudesta ja arvostusta heidän työnsä. Tuloksista selviää, että nuorten kohtaamisessa palveluissa on onnistuttu.

Suurimpia kehittämiskohteita nuorten näkökulmasta ovat ohjautuvuuden helpottaminen ensimmäiseen palveluun, palvelujen kestojen yksilöllisyyden huomioiminen ja nuorten osallisuuden lisääminen nuorten palveluiden suunnittelussa sekä resurssien lisääminen sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin ja terveys- ja mielenterveyspalveluihin. Aaltosen ym. (2015) tutkimuksen loppupäätelmissä todetaan, että niin työntekijöiden kuin nuortenkin mielestä koulutuksen ja työn ulkopuolella palveluja käyttävät nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. Jokaisella nuorella on oma tausta omine tarpeineen ja valmiuksineen. (Aaltonen 2015, 126.)

Työntekijöiden vaihtuvuus sosiaalisen kuntoutuksen palveluissa on häiriöksi luottamuksellisen suhteen luomisessa. Aaltosen ym. (2015, 126) tutkimuksessa saatiin selville, että työntekijöiden mielestä yksi tärkeimpiä asioita onnistuneessa palveluprosessissa on luottamuksellinen suhde asiakkaan ja työntekijän välillä. Luottamuksellisen suhteen syntyminen asiakkaan ja työntekijän välille edellyttää aikaa ja sitä, että työntekijä ei vaihdu. (Aaltonen ym. 2015, 126.) Hyvä ja luottamuksellinen asiakassuhde mahdollistaa asiakkaan avoimuuden ja rehellisyyden. Asiakas ei ole välttämättä päässyt kokemaan luottamuksellista ihmissuhdetta, joten onnistuneella asiakassuhteella voi olla jopa emotionaalisesti

korjaava vaikutus. (Nieminen 2017, 13–14.) Luottamuksellinen suhde on ikään kuin työkalu selvittäessä nuoren todellisia tarpeita ja tukemisen tapoja ja keinoja (Aaltonen ym. 2015, 126).

8 POHDINTA

Opinnäytetyön ajankohtaisuus perustuu tuoreeseen tutkimustietoon syrjäytyneiden suuresta määrästä ja kuinka yhteiskunnasta pois tippuneet nuoret saataisiin ohjattua oikeiden palveluiden piiriin. Usein nuorella ei ole riittävää tietoa tai voimavaroja, jotta hän löytäisi oikean palvelun ja pääsisi sille palvelujärjestelmään (vrt. Aaltonen ym.). Tämä näkyy haasteena esimerkiksi itseohjautumisessa palvelujärjestelmään. Aaltosen ym. (2015, 126) tutkimuksessa haastatellut työntekijät toteavat, että vaikka nuorille on tarjolla palveluita, ei niihin välttämättä osata hakeutua, eikä tiedetä omista oikeuksistaan.

Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat Aaltosen, Bergin ja Ikäheimon tutkimusta ”Nuoret luukulla – kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä”. Kyseisessä tutkimuksessa selvitettiin nuorten ja työntekijöiden näkökulmia nuorten syrjäytymiseen, kohtaamiseen palveluluukulla ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Kyseisessä tutkimuksessa huomio kohdistui nuorten sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin, niin kuin myös tämä tutkimus. Molemmat tutkimukset tuovat esiin nuorten samanlaisia kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta. Molempien tutkimusten nuorten kokemuksia vahvistavat nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden kokemukset nuorten sosiaalisesta kuntoutuksesta, mitkä tulivat ilmi Aaltosen ym. tutkimuksessa (Aaltonen ym. 2015, 125–126).

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli saada nuorten ääni kuuluviin heidän kokemuksistaan pääosin sosiaalisesta kuntoutuksesta ja osin muista nuorten käyttämistä palveluista, kuten terveys- ja mielenterveyspalveluista. Tarkoituksena oli tarjota sosiaalisen kuntoutuksen palveluntarjoajille kokemustietoa ja nuorten mielipiteitä siitä, kuinka sosiaalisen kuntoutuksen palveluja voisi kehittää vastaamaan nuorten tarpeita paremmin. Tavoitteena oli myös saada työkalu ja uutta kokemustietoa kuntoutusjärjestelmän uudistuksessa. ”*Maakuntien ja Kelan on kehitettävä nuorille kuntoutuspalveluja osana heidän arkeaan, kiinteässä yhteydessä työ-, koulu- ja opiskeluympäristöihin*” ehdotetaan Kuntoutuksen uudistamiskomitean 12. ehdotuksessa (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 48). Tutkimuksemme tulokset tarjoavat suoraan kehittämisehdotuksia ja hyödynnettävää kokemustietoa kokemusasiantuntijoilta eli nuorilta.

Tutkimuksen päätavoitteena oli saada nuorten ääni kuuluviin heidän kokemuksistaan sosiaalisesta kuntoutuksesta ja muista haastateltavien nuorten käyttämistä palveluista sekä tarjota ajankohtaista tietoa ja työkaluja nuorten palveluiden kehittämiseen. Tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemuksia ohjautumisesta, kohtaamisesta, osallisuudesta ja mahdollisia kehittämistoiveita nuorten palveluista sekä sosiaalisesta kuntoutuksesta. Koemme onnistuneemme tässä, sillä onnistuimme luomaan jännittämättömän ja avoimen haastattelutilanteen nuorille, jossa nuoren oli helppo olla avoin omista kokemuksistaan. Saimme luotua nuoriin hyvän yhteyden haastattelutilanteissa. Luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin luomisessa oli apuna se, että toinen meistä oli tutustunut nuoriin ollessaan Starttipajalla työharjoittelussa. Uskomme työharjoittelun aikana nuoriin tutustumisen olleen myös yksi syy siihen, että nuoret lähtivät rohkeasti mukaan tutkimukseen.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset antavat tietoa nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta; siihen ohjautumisesta, olemisesta, kohtaamisesta ja osallisuudesta. Tulosten perusteella saadaan tietoa, minkälaisia sosiaalisen kuntoutuksen palveluiden ja muiden nuorten käyttämien palveluiden tulisi olla, jotta ne kohtaisivat nuoren tarpeet. Tutkimuksesta selvisi, miten nuoret haluavan heitä kohdeltavan palveluissa. Tämä tutkimus mahdollistaa nuorille tilaisuuden kertoa kokemustensa perusteella, kuinka nuorille suunnattua sosiaalista kuntoutusta ja sen verkostopalveluita voisi heidän mielestään kehittää. Kehittämistyön avulla nuorille suunnattu sosiaalinen kuntoutus vastaisi enemmän nuorten tarpeita, mikä tarkoittaisi, että käytettävät resurssit eivät menisi hukkaan. Lisäksi syrjäytyneiden nuorten määrä vähenisi, kun nuoren tilanteeseen puuttuttaisiin varhaisessa vaiheessa oikealla tavalla.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten keskimääräinen poissa palveluista vietetty aika oli 9,4 kuukautta. Mielestämme kyseinen aika on pitkä pelkästään kotona olemiseen ilman minkäänlaisia velvoitteita lähteä pois kotoa esimerkiksi kouluun tai töihin. Varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn työhön ei voida koskaan panostaa liikaa. Sen osoittaa myös tutkimuksessamme saatu keskiarvo kotona vietetyn ajanjakson pituudesta. Nuorille olisi tärkeää saada apua ja tukea heti, kun huoli tilanteesta on herännyt. Usein ongelmana onkin, se miten nuori saadaan huomaamaan oma avuntarpeensa tai tilanteensa, jos nuori ei itse koe tarvitsevänsä apua. Varhaisella puuttumisella ja perhetilanteen huomioimisella esimerkiksi NEET-nuorten määrän kasvua voitaisiin hillitä. (Helminen 2017, 115–119.)

Tutkimuksen tulosten ja kehittämistoiveiden perusteella voidaan todeta nuoren kohtaamisella olevan suuri merkitys. Jos nuori kokee kohtaamisen esimerkiksi, että häntä vähätellään tai työntekijä on poissa oleva, silloin jopa laadukas palvelu voi tuntua huonolta. Sosiaalipalveluissa tehokkuusvaatimukset ja kiire voivat tehdä kohtaamisesta teknistä (Mönkkönen 2018). Ihminen pystyy helposti lukemaan toisen ihmisen ilmeistä, eleistä ja pienistäkin äänenpainoista tämän asenteen, minkä takia on vahingollista, jos ammattilainen ei kohtaa nuorta aidosti (Dunderfelt 2016, 8). Luottamuksellisen suhteen muodostamisen eteen tulee nähdä vaivaa, jotta se on mahdollista (Helminen 2017, 119). Osa nuorista koki, että työntekijöiden vaihtuvuus on suurta, mikä häiritsee luottamuksellisen suhteen syntymistä. Tällaisessa tilanteessa nuori ei hyödy asiakassuhteesta eikä saa tarvitsemaansa apua, mutta resursseja kuluu silti. Kuka siitä silloin hyötyy? Aidossa kohtaamisessa saadaan suurempi tehokkuus ja hyöty verrattuna siihen, että työntekijä kohtaa monta asiakasta pintapuolisesti.

Savonia-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassa määritellään sosionomin tutkinto-ohjelman koulutuskohtaiset kompetenssit. Näistä kompetensseista tässä opinnäytetyössä olemme vahvistaneet tietojamme ja taitojamme sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisen, tutkimuksellisen kehittämisosaamisen, kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen, asiakastyön osaamisen sekä sosiaalialan eettisen osaamisen osalta. Osaamme muun muassa tukea asiakkaiden osallisuutta, ymmärtää asiakkaiden tarpeita sekä edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta (ks Savonia-ammattikorkeakoulu). Sosionomit voivat toimia asiantuntijoina esimerkiksi suunnittelu-, ohjaus- ja kehittämistehtävissä,

jotka ovat ovat niin yksilö- kuin ryhmäkohtaisia. Tulevina palveluohjaajina meillä tulee olla näiden lisäksi myös asiantuntemusta erilaisista palveluista. (Tuomela, Kannasoja ja Rämänen 2004, 1826.)

Opiskeltaessa sosiaali- ja terveysalalla jo opiskeluvaiheessa on tärkeää tutustua yhteistyömahdollisuuksiin muiden alojen ammattilaisten kanssa, sillä tulevaisuudessa moniammatillisen yhteistyön merkitys tulee korostumaan entisestään. (Helminen 2017, 119.) Opinnäytetyön tekeminen ja sen antamat tulokset täydensivät jo opinnoissa opittuja moniammatillisen yhteistyön taitoja. Opinnäytetyöprosessin aikana syvensimme tietouttamme sosiaalisesta kuntoutuksesta kokonaisuutena, valtakunnallisesta työpajatoiminnasta ja sen työpajoista, toiminnasta ja tavoitteista. Saimme paljon tärkeitä työkaluja tulevaisuuttamme ajatellen nuorten kohtaamiseen ja osallistamiseen. Nuorilta kuulemamme kokemukset antoivat paljon tietoa paitsi palveluiden suunnittelijoille, myös meille tulevaisuuden ammattilaisina. Tutkimme yksityiskohtaisesti sosiaalisen kuntoutuksen palveluita, osallisuutta, ohjautumista ja kohtaamista nuorilta saamamme kokemustiedon näkökulmasta.

Kehityimme opinnäytetyöprosessin aikana tutkimuksen tekijöinä ja opimme etsimään ja hankkimaan tietoa kriittisesti. Tutkimuksen tekeminen laajensi tietouttamme tutkimusprosessista, -menetelmistä ja aineiston analysointimenetelmistä. Opimme tekemään tutkimusta hyvien tieteellisten käytäntöjen periaatteiden mukaisesti. Syvensimme tietoa tutkimuksen tekemiseen liittyvistä eettisyys- ja luotettavuusperiaatteista. Opinnäytetyötä tehtiin kolmen lukukauden ajan, minkä vuoksi meillä oli mahdollisuus paneutua aiheeseen kunnolla.

Koska haastateltavat nuoret olivat toiselle meistä työharjoittelun takia tuttuja, jäimme pohtimaan, oliko siitä haastattelutilanteesta myös hyödyn lisäksi haittaa. Päähaastattelijan roolissa toimi nuorille tutumpi henkilö, minkä takia pohdittavaksi jäi kysymys siitä, jättivätkö nuoret tämän takia jotain tutkimukselle olennaista kertomatta tuttuuden takia. Mietimme myös, jäikö meiltä jotain tarkennuksia kysymättä nuorilta sen vuoksi, että oletimme toisen tietävän jo asiasta. Toisaalta Starttipajalla suoritettun työharjoittelun ansiosta tietopohja toimeksiantajasta ja sen toimintaperiaatteista oli vahva sekä työntekijöiden tuki oli helposti käytettävissä.

Tutkimukseen osallistui kahdeksan nuorta. Osallistuivatko tutkimukseen nuoret, jotka ovat aktiivisia? Jääkö syrjäytyneiden nuorten ääni kuulematta? Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli suhteellisen hyvä sosiaalinen toimintakyky, joten mietittäväksi jää, kuinka saataisiin kuuluviin niiden nuorten ääni, joilla sosiaalinen toimintakyky on heikko.

Teemahaastatteluihin ei saatu yhtään alaikäistä nuorta. Voiko olla, että alaikäiset eivät koe heillä olevan tarpeeksi kokemusta sosiaalisen kuntoutuksen palveluista? Eivätkö he koe tätä aihetta tärkeäksi? Vai onko kyse rohkeuden ja uskalluksen puuttumisesta? Tutkimuksesta jäi puuttumaan alaikäisten nuorten kokemus. Olisi olennaista saada myös alaikäisten nuorten ääni kuuluviin.

Opinnäytetyömme kohderyhmä oli Kuopion starttipajan nuoret. Kuopiolaisten nuorten kokemukset sosiaalisen kuntoutuksen palveluista olivat tutkimustuloksissa esiteltujen kaltaiset, mutta onko sama

tilanne esimerkiksi pienemmällä paikkakunnalla? Koska kohderyhmämme on Suomen mittakaavassa suhteellisen ison kaupungin nuoret, pienemmän paikkakunnan nuorilla voi olla hyvin erilainen kokemus saaduista palveluista ja niihin ohjautumisesta. Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla alueellisten erojen tutkiminen sosiaalisesta kuntoutuksesta ja sen palveluista.

Teemahaastatteluiden vastaajina olivat kokemusasiantuntijat eli nuoret. Tämän aiheen tutkimusta voisi jatkaa haastattelemalla sosiaalisen kuntoutuksen palveluntarjoajia ja työntekijöitä. Aihetta voisi jatkaa myös kehittämällä valtakunnallisen mielenterveyskysymyslomakkeen, joka oli kahden nuoren kehittämistoive. Valtakunnallinen mielenterveyskyselylomake koskisi nuoria, jotka ovat valmistumassa peruskoulusta, jolloin syrjäytyminen yhteiskunnasta on riski. Valtakunnallista mielenterveyskyselylomaketta voisi käyttää lisäksi toisen asteen tutkinnon loppumisessa. Suurin riski syrjäytymiseen on siirtymäkohdissa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AALTONEN, Sanna, BERG, Päivi ja IKÄHEIMO, Salla 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. [Verkkokirja]. [Viitattu 2018-08-15]. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>
- AHONEN, Tarja 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen 2017. 2. painos. Espoo: Tarja Ahonen 2017.
- AINEISTONHALLINNAN KÄSIKIRJA 2017. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [Viitattu 2018-08-13]. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>
- ALASUUTARI, Pertti. Mitä on laadullinen tutkimus? s. a. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2018-01-25.] Saatavissa: http://www.wedu.oulu.fi/tohtorikoulutus/jarjestettava_opetus/Alasuutari/Mita_laadullinen_tutkimus_on.pdf
- ALUEHALLINTOVIRASTO 2013. Nuorten työpajatoiminta. [Verkkosivu.] [Viitattu 2018-11-04.] Saatavissa: https://www.avi.fi/web/avi/avustukset-nuorten-tyopajatoimintaan;jsessionid=B5B284BCA218FD3446C07264E1459478?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_reset-Cur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14253
- BAMMING, Ruth ja HILPINEN Merja 2018. Työpajatoiminta 2017. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. Vaasa: Aluehallintovirasto. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 2018-11-03.] Saatavissa: <http://www.avi.fi/documents/10191/10616116/Tyopajatoiminta-2017-LSSAVI.pdf>
- DUNDERFELT, Tony 2016. Läsnäoleva kohtaaminen. Jyväskylä: PS- kustannus.
- ESKOLA, Jari, SUORANTA, Juha. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere 1998. [Verkkokirja.] [Viitattu 2018-08-10.] Vastapapaino. Saatavissa: <https://www.elliblibrary.com/reader/9789517685047>
- ETELÄPELTO, Anneli 24.8.2011. MITÄ ON TOIMIJUUS ja MIHIN SITÄ TARVITAAN? [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-18.] Saatavissa: <https://www.jyu.fi/hankkeet/interaktiivinen/yleisoluentodiat/etelapelto>
- HARJU, Aaro 2004. Osallisuus [verkkojulkaisu.] [Viitattu 2018-08-26]. Saatavissa: https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaikuttaminen/aiemmat_artikkelit/osallisuus
- HASSINEN, Markku 2004. Starttipaja Aapinen. Edita Prima Oy.
- HEIKKINEN, Antti-Jussi 2008. Sosiaalinen kuntoutus sosiaalisten ongelmien ratkaisussa. TUTKIELMA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN KÄYTÖSTÄ KUNTIEN SOSIAALIHUOLLOSSA. Sivulaudatur –tutkielma. Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Kuopion yliopiston kirjaston varasto.
- HELMINEN, Jari 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- HELSINGIN YLIOPISTO 2018. Tutkimusetiikka [verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. [Viitattu 2018-08-13.] Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkimusymparisto/tutkimusetiikka>
- HILTUNEN, Leena 2009. [Verkkojulkaisu.] Validiteetti ja reliabiliteetti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Graduryhmä. [Viitattu 2018-08-13.] Saatavissa: http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2015. Tutki ja kirjoita. 21. painos. Helsinki: Tammi
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2014. Tutki ja kirjoita. 29. painos. Helsinki: Tammi

- HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- HIRVIKOSKI, Siiri 2016. Välittävää kohtaamista nuorilähtöisesti. Sosiaalinen vahvistaminen Vamoksessä. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. [Viitattu 2018-02-14.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118940/Hirvikoski_Siiri%20E.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- HÄKLI, Kia 2016. Taidetoiminta nuoren subjektiuden tukena. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. [Viitattu 2018-10-26.] Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/117529/ont_2.11.pdf?sequence=1&fbclid=IwAR3LJZv0cswZD32KdmRxRsV-SffqpXrOrWU3YeKFW0pT1a7V5JE6Ik5paXE
- HÄNNINEN, Kaija 2007. Palveluohjaus- Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Helsinki: Valopaino Oy. [Viitattu 2018-10-01] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75697/R20-2007-VERKKO.pdf?sequence=1>
- HÄRKÄPÄÄ, Kristiina 2012. Jaettu toimijuus kuntoutuksessa. [verkkojulkaisu]. Lapin yliopisto. [Viitattu 2018-09-25.] Saatavissa: https://kuntoutusportti.fi/files/attachments/kuntoutusasian_neuvotte-lukunta/pohjois-suomen_seminaari/jaettu_toimijuus_kuntoutuksessa-harkapaa.pdf
- JÄRVIKOSKI, Aila ja HÄRKÄPÄÄ, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy
- KARJALAINEN, Vappu ja VILKKUMAA, Ilpo 2004. Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- KIILAKOSKI, Tomi, Kinnunen, Viljami ja DJUNPSUND, Ronnie 2015. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Nuorisotutkimusseura.
- KOIVISTO, Taru 2017. Asiakassuhteen rakentuminen nuorten sosiaalisessa kuntoutuksessa. Työntekijöiden näkökulma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteen tiedekunta. Pro gradu- tutkielma [Viitattu 2018-10-21.] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/229574/Koivisto_Sosiaali-tyo.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- KOMONEN, Katja 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopisto. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- KOSTILAINEN, Harri ja NIEMINEN, Ari 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Tampere: Juvenes Print Oy.
- KUNTOUTUKSEN UUDISTAMISKOMITEA 2017. Ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:41. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2018-08-29.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- KURKI, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Vastapaino. Tampere: Tammerpaino Oy.
- KUURE, Tapio 2015. Sosiaalisen vahvistamisen määrittely ja asema nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmässä. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. [Viitattu 2018-08-26.] Saatavissa: <https://docplayer.fi/2967551-Sosiaalinen-vahvistaminen.html>
- LAKI SOSIAALIHUOLLON ASIAKKAAN ASEMASTA JA OIKEUKSISTA. L 22.9.2000/812. Finlex. Lain säädäntö. [Viitattu 2018-08-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3>
- LAUKKANEN, Eila ja AALBERG, Veikko 2006. Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim.
- LEEMAN, Lars ja HÄMÄLÄINEN, Riitta-Maija 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). [Verkkojulkaisu.] Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2018-08-17.] Saatavilla: https://www.thl.fi/documents/10531/1787240/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/8bc8490c-c2e2-4ad5-ada8-0ce8df65435e

- LINDH, Jari, HÄRKÄPÄÄ, Kristiina ja KOSTAMO-PÄÄKKÖ, Kaisa 2018. Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press 2018.
- LUNDBOM, Pia ja HERRANEN, Jatta 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. [Verkkokirja]. [Viitattu 2018-02-06]. Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>
- MERIKIVI, Jani, TIMONEN, PÄIVI ja TUUTTILA, Leena 2011. Sähköä ilmassa. Näkökulmia verkkopereustaiseen nuorisotyöhön. Helsinki: Unigrafia.
- MESAATIO. Internetaineisto. [Verkkosivu.] [Viitattu 2018-08-22.] Saatavissa: <https://www.mesaatio.fi/ajankohtaista/uutiset/suomessa-on-65-941-syrjaytynytta-nuorta/>
- MÖNKKÖNEN, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä: asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- NIEMINEN, Pirjo 2017. Hyvä asiakassuhde sosiaalihuollon työikäisten palveluissa. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia hyvästä asiakassuhteesta. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön maisteriohjelma. [Viitattu 2018-08-16.] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56958/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201801301386.pdf>
- NUORISOLAKI . L 1285/2016. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-08-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- PEKKALA, Terho 2005. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 4.painos. Edita Prima Oy.
- PELTOLA, Marja ja MOISIO, Jenni 2017. Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 190. Helsinki: Virtapyörre Oy.
- POHJOLA, Anneli, Kairala, Maarit, LYLÄ, Hannu ja NISKALA, Asta 2017. Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. Helsinki: Vastapaino.
- PURJO, Timo ja Kuusela Janne 2009. Tappelusta jutteluun – nuoren kohtaamisen taito. Tampere: Juvenes Print.
- Rehabilitation international finnish committee. [Verkkosivu.] [Viitattu 2018-08-29.] Saatavissa: <https://www.rifi.fi/>
- SAARANEN-KAUPPINEN, Anita & PUUSNIEKKA, Anna 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkopublication.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. [Viitattu 2018-08-13]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html
- SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU 2018. Sosionomin tutkinto-ohjelma, osaamistavoitteet. [Verkkopublication.] Savonia. [Viitattu 2018-08-22.] Saatavissa: <http://portal.savonia.fi/amk/fi/opiskelijalle/ope-tussuunnitelmat?yks=IS&krtid=786&tab=2>
- SELUSKA, Henna 2017. Kuntoutujan osallisuus omassa kuntoutusprosessissaan. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124591/seluska_henna.pdf?sequence=1
- SOSIAALIHUOLTOLAKI. L 1301/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-09-13.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- SOSIAALIHUOLTOLAIN SOVELTAMISOPAS 2017. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf
- SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ. [Verkkosivu]. [Viitattu 2018-02-12] Saatavissa: <http://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>
- SUOMEN PALVELUOHJAUSYHDISTYS RY 2018. Mitä palveluohjaus on? [verkkosivu]. [Viitattu 2018-09-29.] Saatavissa: <https://www.palveluohjaus.fi/>

SUOMINEN, Sauli ja TUOMINEN, Merja 2007. Palveluohjaus. Portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Picaset Oy.

THL 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [verkkosivu]. [Viitattu 2017-11-20.] Saatavissa: [HTTPS://WWW.THL.FI/FI/](https://www.thl.fi/fi/)

Tukeva- ja työvalmennussäätiö. [verkkosivu]. [Viitattu 2018-03-08.] Saatavissa: <http://www.ksts.fi/>
<http://www.ksts.fi/valmennuspalvelut/kuopio/nuorten-starttivalmennus/>

TUOMELA, Sirpa, KANNASOJA, Sirpa ja RÄMÄNEN, Minna-Maria 2004. Sosionomit palveluohjaajina. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

TUOMI, Jouni 2006. Tutki ja lue- johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tenk). [Verkkosivu]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

VALTAKUNNALLINEN TYÖPAJAYHDISTYS RY. [Verkkosivu.] [Viitattu 2018-08-14.] Saatavissa: <https://www.tpy.fi/alu/alueellinen-toiminta>, <https://www.tpy.fi/tools/tyopajatoiminta-suomessa/>,
<https://www.tpy.fi/uutiset/kelan-toimintaohjeet-uudesta-neet-nuorten-kuntoutuspalvelusta/>

LIITE 1: SAATEKIRJE

Heil

Olemme Jenni ja Sara, kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jossa tutkimme nuorten kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta. Tarkoituksemme on tutkia mm. seuraavia kysymyksiä: Oletko saanut apua silloin kun olet sitä tarvinnut? Milloin olisit toivonut, että joku olisi huomannut avun tarpeesi? Koetko, että kokonaistilanteesi on otettu haltuun?

Mielestämme on tärkeää tuoda nuorten kokemuksia kuuluviin ja nostaa esille palvelujärjestelmän vahvuuksia ja epäkohtia sen kehittämistä varten. Tavoitteenamme on vaikuttaa sosiaalisen kuntoutuksen palvelujärjestelmän kehittämiseen nuorten tarpeita vastaavaksi.

Tarvitsemme tutkimukseemme 16-29- vuotiaita nuoria haastateltavaksi, jotka ovat halukkaita kertomaan omia kokemuksiaan aiheeseen liittyen. Voit osallistua opinnäytetyöhömmme vastaamalla kysymyksiimme kirjoittamalla, kuvittamalla tai haastattelun muodossa. Haastattelut äänitämme vastaajan suostumuksesta ja ne suoritetaan Tukeva- työvalmennussäätiö sr:n tiloissa sovittuna ajankohtana kevään aikana.

Osallistuessasi pysyt anonyyminä, eikä sinua voida tunnistaa opinnäytetyöstämme. Tutkimuksessamme meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, emmekä kerää henkilötietojasi tai luovuta vastauksiasi muille.

Opinnäytetyömme tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen Theseus- tietokannassa verkkojulkaisuna, jossa se on vapaasti luettavissa.

Mikäli olet halukas osallistumaan tutkimukseemme tai haluat kysyä lisää opinnäytetyöstämme, nykäise Saraa hihasta tai ota yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse:

sara.kauppinen@edu.savonia.fi

040 XXXX, Sara

Kiitos mielenkiinnostasi! 😊

- Sara ja Jenni

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET

TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSIÄ

TAUSTA

- Ikä?
- Oletko käynyt peruskoulun?
- Kerro lyhyesti mitä teit peruskoulun jälkeen ennen kuin pääsit ensimmäiseen sosiaalipalveluun?
- Kuinka pitkään olet ollut palveluiden piirissä?
- Kuinka pitkään olet ollut poissa palveluissa?

OHJAUTUMINEN

- Miten ohjautuit palveluihin?
 - oHakeuduitko itse vai saitko apua palveluiden löytämisessä ja saamisessa?
- Millä aikataululla pääsit palveluiden piiriin?
 - oOliko se tilanteeseesi nähden sopiva aika?
- Oletko kokenut joitakin haasteita palvelujärjestelmään ohjautumisessa?
 - oMiten olet kokenut haasteet?
 - oMistä luulet haasteiden johtuneen?
 - oKoetko, että haasteita olisi voinut välttää?

KOKEMUS PALVELUJÄRJESTELMÄÄN OHJAUTUMISESTA

- Millaisia kokemuksia sinulla on kokemistasi palveluista ja niihin ohjautumisesta?
- Oletko kokenut, että sinut kohdataan palveluprosessissa yksilönä?
- Oletko kokenut saavasi vaikuttaa omiin palveluihisi ja osallistua niiden suunnitteluun?
- Oletko jatko-ohjautunut palvelusta toiseen?
 - oMillaisia kokemuksia sinulla on jatko-ohjautumisesta?
- Miten näet oman roolisi palveluihin ohjautumisessa?

KOKEMUS SOSIAALISESTA KUNTOUTUKSESTA

- Koetko olevasi tyytyväinen saamiisi palveluihin?
- Ovatko saamasi palvelut olleet kestoaltaan tarpeitasi vastaavia?
- Mikä/mitkä asiat ovat menneet hyvin omassa palveluprosessissasi?
- Tiedätkö mikä on matalan kynnyksen periaate?
 - oOnko se toiminut kohdallasi?
- Oletko kokenut saavasi apua silloin kun olet sitä tarvinnut?
- Koetko, että olet saanut vaikuttaa tarpeeksi omiin palveluihisi ja niiden kulkuun?

KOHTAAMINEN

- Millaisia kokemuksia sinulla on kohtaamisesta ja kohtelusta sosiaalipalveluissa?

oOnko sinua kohdeltu tasavertaisesti?

oOletko tullut kuulluksi?

oMiten toivoisit, että sinua kohdeltaisiin?

- Koetko, että tilanteesi otettiin huomioon kokonaisvaltaisesti?

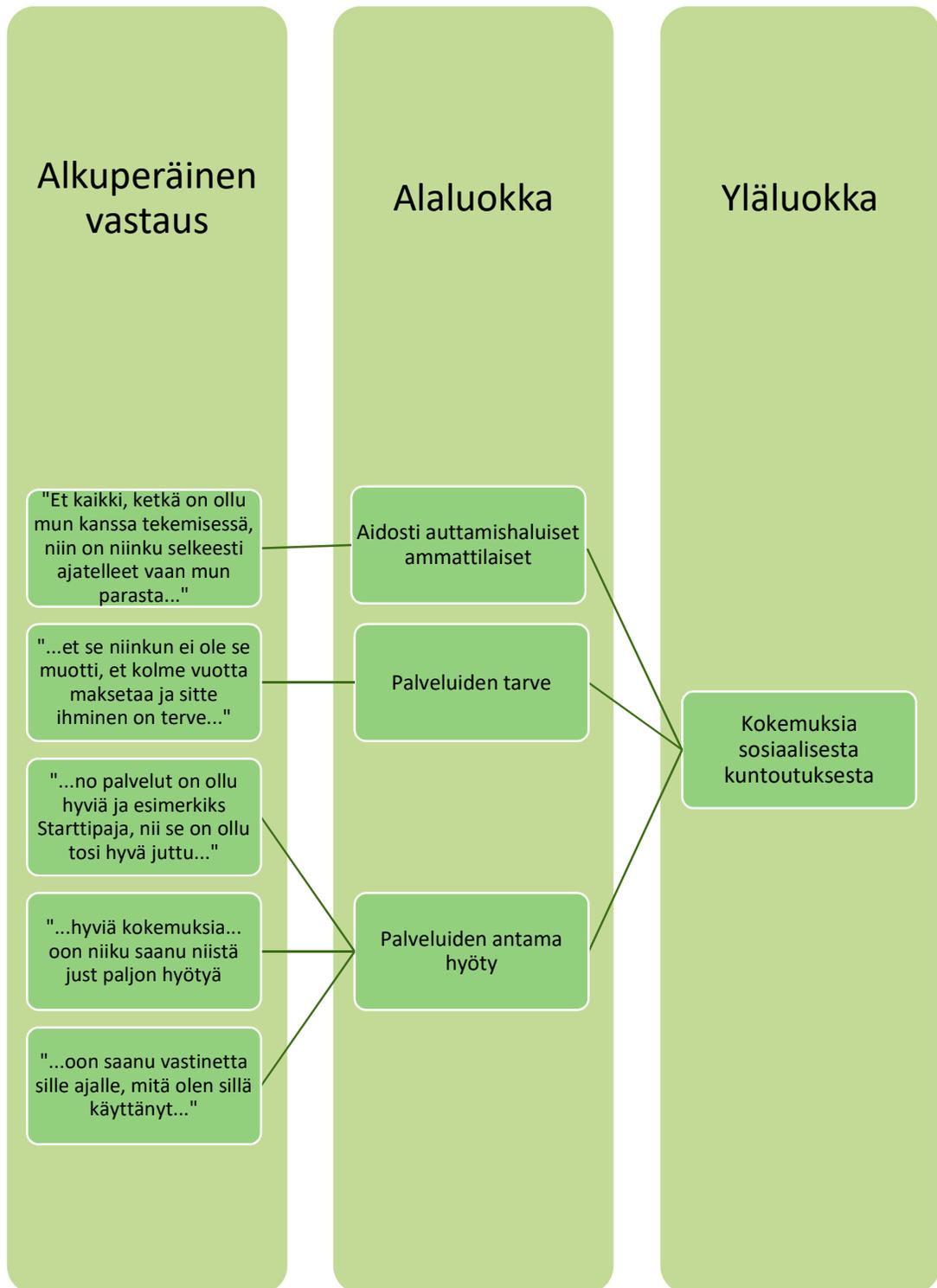
LÄHITULEVAISUUS

- Mikä on seuraava suunta elämässäsi?

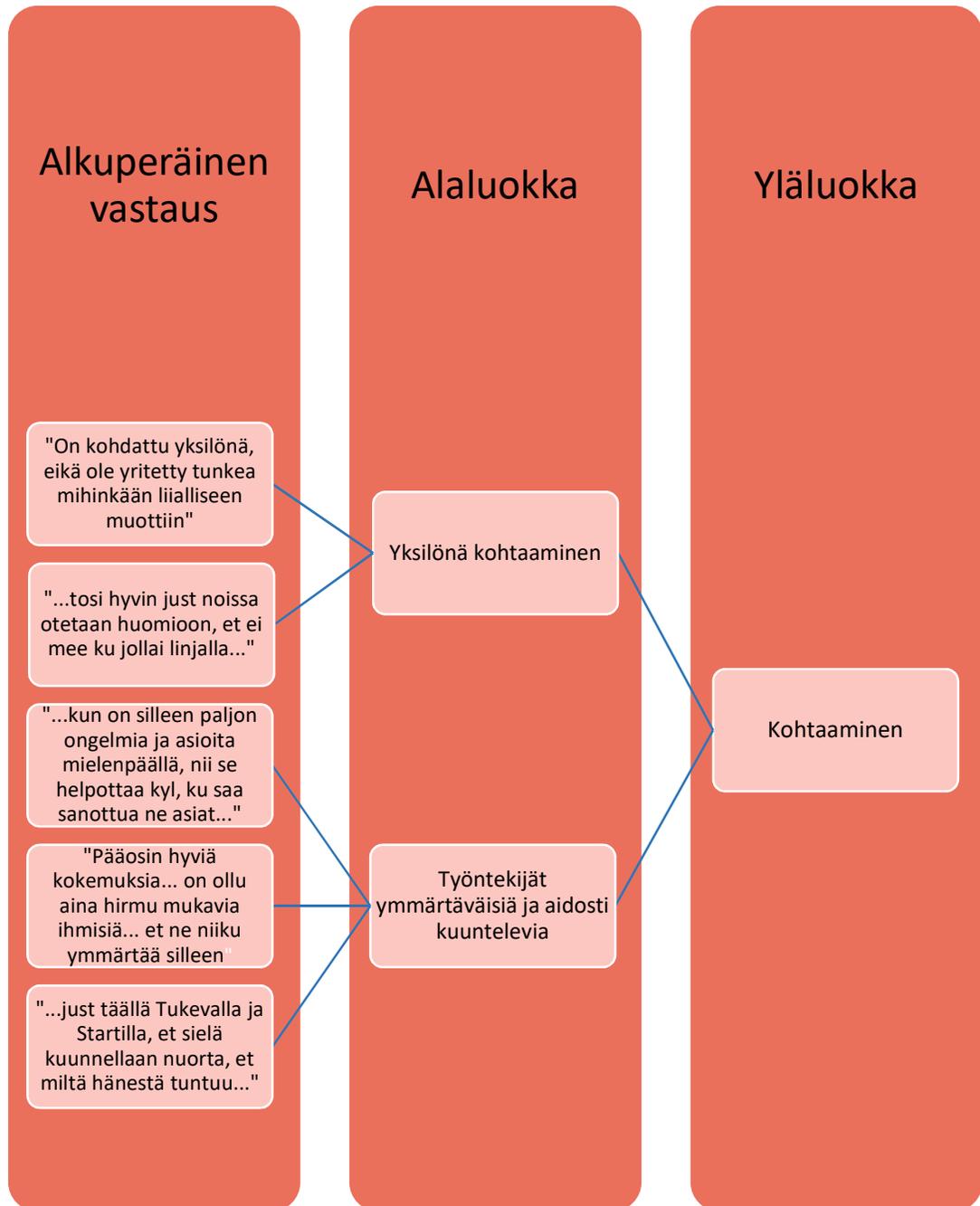
- Mitä haluat saavuttaa?

- Mitä haluaisit sanoa henkilölle, joka suunnittelee palveluja nuorelle?

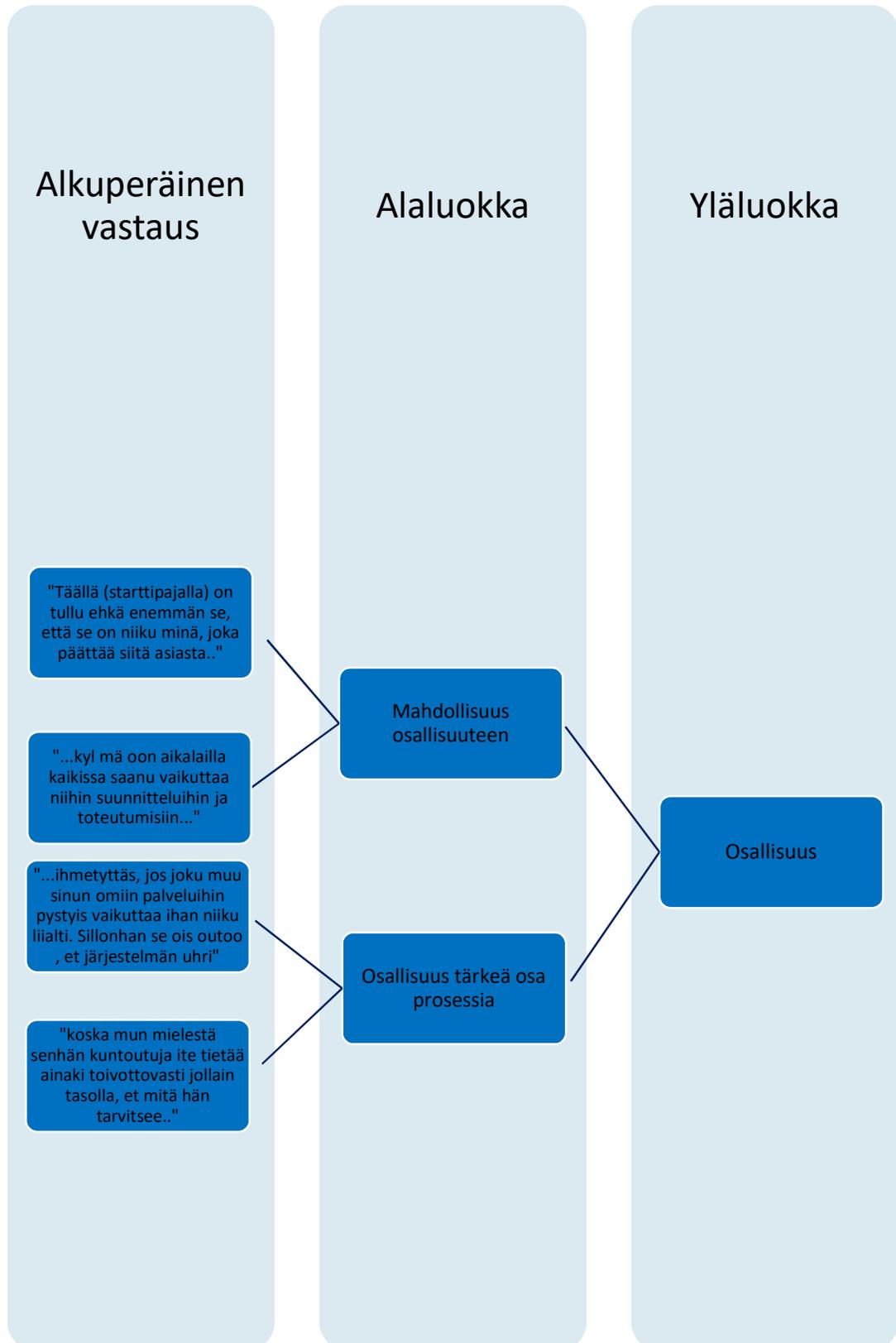
LIITE 3: KOKEMUKSIA SOSIAALISESTA KUNTOOUTUKSESTA

LIITE 4: KOKEMUKSIA KOHTAAMISESTA

LIITE 5: KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA

LIITE 6: NUORTEN KEHITTÄMISEHDOTUKSIA SOSIAALISEN KUNTOUTUKSESTA

